



GÖTEBORGS
UNIVERSITET

En skola som inte är för alla

En kvalitativ fenomenografisk intervjustudie med
beslutsfattare om uppfattningen av uppskjuten skolplikt för
sexåringar med särskilda skäl

Cecilia Tandrup och
Josefine Hoffert
Specialpedagogiska programmet



Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: SPP601
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT/2024
Handledare: Inger Berndtsson
Kurs, Examinator: Girma Berhanu, Jana Hanzel Krátká
Uppsats, Examinator: Yvonne Karlsson

Nyckelord: förskola, skola, övergångar, uppskjuten skolplikt, intellektuell funktionsnedsättning, fenomenografi

Abstract

År 2018 började en ny lag att gälla i det svenska utbildningsväsendet. Det innebar att förskoleklassen blev obligatorisk och att barns skolplikt börjar det kalenderår de fyller sex år (SFS 2010:800). Dilemmat är att samtidigt som denna nya lag trädde i kraft, försvann specialskolorna och i den anpassade grundskolan finns ingen förskoleklass. Vårdnadshavare som anser att deras barn har "särskilda skäl" har enligt lag rätt att ansöka om uppskjuten skolplikt för sitt barn. Det innebär att barnet i så fall i stället börjar i skolan det kalenderår hen fyller sju år.

Syftet med studien är att utifrån ett specialpedagogiskt perspektiv och en fenomenografisk ansats beskriva hur nio beslutsfattare, i olika kommuner, uppfattar fenomenet uppskjuten skolplikt så som det är beskrivet i skollagen. Avsikten är att söka efter och beskriva likheter och skillnader i beslutsfattares uppfattningar kring fenomenet. De frågeställningar som studien avser att besvara är: Vilken yrkesroll hos olika huvudmän i Sverige tar beslut om uppskjuten skolplikt för sexåringar med särskilda skäl? Hur uppfattas direktiven kring uppskjuten skolplikt för sexåringar med särskilda skäl av beslutsfattarna och hur agerar dem utifrån sin uppfattning? Hur menar beslutsfattarna att besluten får betydelse för barnen?

Studiens teoretiska utgångspunkt är de specialpedagogiska perspektiven, det relationella och det kategoriska perspektivet. Utgångspunkten är en fenomenografisk ansats där beskrivningar och analys av nio beslutsfattares utsagor kring fenomenet uppskjuten skolplikt. Som metod användes semistrukturerade intervjuer. Tre kategorier framkom om hur beslutsfattarna uppfattade begreppet "särskilda skäl" i lagtexten; *diagnos som grund för tidig skolstart*, *diagnos som grund för uppskjuten skolplikt*, och *särskilda skäl öppnar upp för möjligheter*. Genom dessa kategorier kunde det utläsas att beslutsfattarna agerade olika utifrån sina uppfattningar om begreppet "särskilda skäl". Slutsatsen i studien är att det varierar mellan kommunerna vilken yrkesroll det är som tar beslut om uppskjuten skolplikt. Det är variation även i vilka uppfattningar som finns gällande begreppet "särskilda skäl" i skollagen och agerandet vid handläggning av ansökningar om uppskjuten skolplikt. Det råder därmed ingen likvärdighet för barn med särskilda skäl mellan kommuner i Sverige.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till Göteborgs universitet för att ni har tillåtit oss och hjälpt oss att göra den här resan från förskollärare och grundskollärare till färdiga specialpedagoger. Det har varit tre givande och intressanta år och vi har skapat nya relationer att ta vara på.

Vi är båda verksamma specialpedagoger, en i förskola och en i skola. Att vårdnadshavare kan ansöka om uppskjuten skolplikt för sitt barn är för oss båda en relativt ny erfarenhet i vår yrkesroll som specialpedagoger. Vi båda upplever att processen kring uppskjuten skolplikt i den kommun vi arbetar i inte är så tydlig som vi önskat att den skulle vara. Det finns ingen tydlighet för oss som arbetar som specialpedagoger kring hur beslut ska tas. Därför blev det för oss ett självklart val att undersöka detta fenomen.

Ett stort tack vill vi rikta till de respondenter som tar beslut om uppskjuten skolplikt som ställt upp på intervju i vår studie. Vi förstår att ni har fått prioritera om i en tid när många av er också haft lönesamtal och stora organisationsfrågor att brottas med. Vi är tacksamma för att vi fått ta del av era uppfattningar och den information ni bidragit med.

Tack Inger Berndtsson som handlett oss och har hjälpt till att tänka och problematisera kring resultatet och med varm hand fört oss framåt i arbetet. Sammanlagt 265 nerskrivna kommentarer uppskattas enormt.

Vi vill tacka våra familjer som har tagit ansvar i hemmet när vi ägnat mycket tid åt denna process. Både kvällar och nätter har vi kunnat koncentrera oss på varandra och på arbetet. Slutligen vill vi också tacka varandra för samarbetet vi skapade. Att skapa ett molndokument och tillsammans och individuellt se en färdig uppsats växa fram har varit en spännande och lärorik process.

Vi är glada och stolta över att få presentera vår uppsats för er!

Innehåll

1	Inledning	6
2	Syfte och forskningsfrågor	8
3	Bakgrund	9
3.1	Förskolans och skolans uppdrag och utbildning	9
3.2	Barns olika utbildningsvägar	9
3.3	Centrala begrepp	10
3.3.1	Intellektuell funktionsnedsättning.....	10
3.3.2	Övergångar mellan skolformer.....	10
3.3.3	Uppskjuten skolplikt.....	10
3.3.4	Delegationsbeslut	11
4	Tidigare forskning	12
4.1	Rätt till likvärdig utbildning	12
4.2	Samverkan vid övergångar	13
4.3	Framgångsfaktorer vid övergångar	13
4.4	Organisatoriska förutsättningar i förskola och skola	14
4.5	Normalisering.....	15
4.6	Sammanfattning av tidigare forskning	16
5	Teoretiska utgångspunkter	17
5.1	Relationellt perspektiv	17
5.2	Kategoriskt perspektiv	17
6	Metod	18
6.1	Forskningsansats	18
6.2	Metod	18
6.3	Urval	19
6.4	Deltagarna i studien	20
6.5	Genomförande.....	21
6.6	Bearbetning och analys	21
6.7	Relaterbarhet, tillförlitlighet och giltighet.....	22
6.8	Etiska ställningstaganden	23
7	Resultat	24
7.1	Beslutsfattarnas beskrivning av sina arbetsuppgifter	24
7.2	Uppfattningar av begreppet ”särskilda skäl”	25

7.2.1	Diagnos som grund till tidig skolstart.....	25
7.2.2	Diagnos som grund till uppskjuten skolplikt	27
7.2.3	Särskilda skäl öppnar upp för möjligheter	30
7.3	Betydelsen av uppskjuten skolplikt för barnet	32
8	Diskussion.....	35
8.1	Resultatdiskussion	35
8.1.1	Beslutsfattarna	35
8.1.2	Diagnos som grund till tidig skolstart.....	37
8.1.3	Diagnos som grund till uppskjuten skolplikt	38
8.1.4	”Särskilda skäl” öppnar upp för möjligheter	39
8.1.5	Betydelsen av uppskjuten skolplikt för barnen.....	40
8.1.6	Specialpedagogens roll.....	40
8.1.7	Sammanfattning av resultatdiskussion.....	41
8.2	Metoddiskussion.....	41
8.3	Studiens kunskapsbidrag	42
8.4	Förslag till vidare forskning	43
	Referenser.....	44
	Bilagor	47
	Bilaga 1. Missivbrev	47
	Bilaga 2. Intervjuguide	48

1 Inledning

Skolan ska möta alla barn - förutom sexåringar med särskilda skäl. Så kan det som står i skollagen tolkas. Enligt skollagen (SFS 2010:800) har barn i Sverige sedan 2018 skolplikt från det kalenderår de fyller sex år då förskoleklass startar. Det innebär att det för barn sker en övergång mellan skolformerna förskola och skolans förskoleklass. Efter förskoleklass ska skolplikten fullgöras i grundskolan eller den skolform där barnet tas emot. Vidare står det i skollagen att skolplikt dock kan börja fullgöras direkt i grundskolan, anpassad grundskola eller specialskola.

Enligt skollagen (SFS 2010:800) ska utbildningen ta hänsyn till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt och en strävan från förskolor och skolor ska vara att uppväga skillnader i förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning. Skollagen (SFS 2010:800) föreskriver också att barn i samtliga skolformer ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sin personliga utveckling och sitt lärande utifrån sina egna förutsättningar för att enligt utbildningens mål nå så långt som möjligt. Om ett barn har svårt att uppfylla betygskriterier eller kriterier för kunskapsbedömning till följd av en funktionsnedsättning, ska stöd ges i syfte att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.

Anpassad förskoleklass finns inte i läroplanen, frågan är om grundskolans läroplan kan anpassas så pass mycket i förskoleklassen att den kan tillgodose de behov som finns för de elever som har behov av det. Hellblom -Thibblin (2018) belyser i sin forskning att kunskap om barnets behov i olika pedagogiska miljöer oavsett kategoriseringar är av vikt. Att barn- och elevantalet ökar i både förskola och skola innebär en ökad utmaning i att skapa pedagogiska miljöer där många barn med olika förutsättningar att förstå undervisning kan mötas på lika villkor. Enligt lagen (SFS, 2010:800) har både förskola och skola skyldighet att möta alla barn och om ett barn är i behov av särskilt stöd ska rektor se till att stöd ges.

Barn i behov av stöd kan ses som en social konstruktion där sammanhanget skapar behoven. De flesta barn som har ”särskilda skäl” är odiagnostiserade barn med särskilda behov. Ofta är gränsen tunn mellan barnets behov av särskilt stöd och personalens behov av särskilt stöd (Vogler m.fl., 2008). Kopplat till denna studie är det av intresse att ta reda på vad som går först vid ett beslut om uppskjuten skolplikt, barns behov eller vuxnas behov.

I de fall där en utredning visar att ett barn har intellektuell funktionsnedsättning kan barnet ha rätt att gå i anpassad grundskola. Vårdnadshavare till barn som har intellektuell funktionsnedsättning kan ansöka om uppskjuten skolplikt vilket innebär att barnet i stället börjar den anpassade grundskolan vid sju års ålder.

Det finns ingen förskoleklass i den anpassade grundskolan vilket innebär att vårdnadshavare till barn med särskilda skäl har två val; att ansöka om uppskjuten skolplikt eller börja i förskoleklass i grundskolan. Då det i skollagen (SFS 2010:800) står skrivet att beslut om uppskjuten skolplikt tas av hemkommunen efter att vårdnadshavare begärt detta, har vårdnadshavarna en stor del i att besluta kring uppskjuten skolplikt för sitt barn. Det är de som behöver driva frågan och vara pålästa för att väl underbyggda beslut ska tas.

Under studiens gång har det blivit tydligt att det är begränsat med forskning kring uppskjuten skolplikt. Det är ett outforskat område. Av den forskning som vi har funnit är den största delen riktad mot övergångar generellt för alla barn. Karlsudd (2019) beskriver att det finns ett normaliseringsspann där barn helst ska befinna sig inom. Karlsudd beskriver att det inte är sällan barn

jämförs med varandra för att se vilka som faller utanför spannet. Andersson och Granberg (2022) belyser vårdnadshavarnas stora inflytande över barn med intellektuell funktionsnedsättnings skolgång.

Studier kring beslutfattares uppfattningar om fenomenet uppskjuten skolplikt för barn med särskilda skäl så som det är beskrivet i skollagen behövs då Welén (2022) tvivlar på om alla elever har möjlighet att få en likvärdig utbildning efter att förskoleklassen blev obligatorisk 2018. Beslutfattarna i den här studien är de som fått delegationen av nämnden att ta beslut gällande uppskjuten skolplikt. Det finns inga tydliga direktiv i skollagen kring hur besluten kring uppskjuten skolplikt ska tas och det förefaller att huvudmän har tolkningsföreträde i frågan. Att huvudmän har tolkningsföreträde i en skollag skulle kunna medföra att skolan inte blir likvärdig för alla barn trots att det står skrivet i skollagen (SFS, 2010:800) att alla barn och elever i Sverige har rätt till likvärdig utbildning oavsett bostadsort. Detta speciellt utifrån att Sandberg m.fl. (2010) påtalar att begreppet särskilda skäl aldrig har blivit operationaliserat i samband med uppskjuten skolplikt efter att förskoleklassen blev obligatorisk. Riskerna att det är olika beroende på var i landet barnet ska ha sin skolgång är överhängande.

Det är av intresse i studien att ta reda på huruvida huvudmän har erfarenhet av andra kommuners arbete och tankesätt eller om det skiljer sig åt i de olika kommunerna. Studien ämnar göra neddykningar i några olika kommuner för att ta reda på hur olika eller lika det kan se ut avseende uppfattningen om paragraferna i kapitel sju som handlar om uppskjuten skolplikt. Detta för att titta på likvärdigheten i utbildningen.

Vår förhoppning är att den här studien kommer kunna ge en bild av hur det ser ut i nio av Sveriges kommuner. Intressant är att se om olika huvudmän ser frånvaron av förskoleklass i anpassad grundskola som något som saknas i det svenska utbildningsväsendet. Studien avgränsas till beslutfattarna då det är de som tar det slutgiltiga beslutet om uppskjuten skolplikt trots att fler yrkesroller kan vara inblandade i processen. Det är av vikt att studera och analysera beslutfattarnas uppfattning av särskilda skäl kopplat till uppskjuten skolplikt för att kunna avgöra huruvida lagtexten om likvärdig utbildning för alla oavsett bostadsort kan införlivas.

Efter denna inledning disponeras följande text utifrån vad som har betydelse för studiens syfte och forskningsfrågor. I bakgrunden beskrivs förskolas och skolas utbildning och uppdrag följt av barns olika utbildningsvägar i Sverige och avslutas med centrala begrepp för studien: intellektuell funktionsnedsättning, övergångar mellan skolformer, uppskjuten skolplikt och delegationsbeslut. Sedan presenteras tidigare forskning som är relevant för studien. Tidigare forskning är indelad i fem kategorier; rätt till likvärdig utbildning, samverkan vid övergångar, framgångsfaktorer vid övergångar, organisatoriska förutsättningar i förskola och skola och normalisering. Därefter redogörs studiens teoretiska utgångspunkter: de specialpedagogiska perspektiven relationellt och kategoriskt perspektiv. Slutligen presenteras metod, resultat och diskussion.

2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien är att undersöka hur nio beslutsfattare, i olika kommuner, uppfattar fenomenet uppskjuten skolplikt för barn med särskilda skäl så som det är beskrivet i skollagen. Avsikten är att söka efter och beskriva likheter och skillnader i beslutsfattares uppfattningar kring fenomenet, varvid en fenomenografisk ansats kommer att användas.

Studien avser att besvara följande forskningsfrågor:

- Vilken yrkesroll hos olika huvudmän i Sverige tar beslut om uppskjuten skolplikt för sexåringar med särskilda skäl?
- Hur uppfattas direktiven kring uppskjuten skolplikt för sexåringar med särskilda skäl av beslutsfattarna och hur agerar dem utifrån sin uppfattning?
- Hur menar beslutsfattarna att besluten får betydelse för barnen?

3 Bakgrund

3.1 Förskolans och skolans uppdrag och utbildning

Förskolan är en frivillig skolform (Skolverket, 2018). Utbildningen i förskola ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och den ska lägga grunden för ett livslångt lärande där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Utbildningen ska anpassas till alla barn i förskolan och rektor har ett särskilt ansvar för att den utformas så att barn i behov av särskilt stöd får det stöd de behöver i sin utveckling. Utbildningen ska utgå från vad som anses vara barnets bästa samt spegla barns rättigheter i barnkonventionen (Skolverket, 2018).

I förskolan bedrivs undervisning utifrån mål i läroplanen som anger inriktning och den förväntade kvalitetsutvecklingen på utbildningen samt syftar till utveckling och lärande för barnen (Skolverket, 2018). Hela arbetslaget där förskollärare, barnskötare och annan personal kan ingå ska genomföra utbildningen i förskolan, men det är förskollärare som har ett särskilt ansvar för att leda den. Varje barns utveckling och lärande ska dokumenteras och förskolan ska samarbeta med vårdnadshavare för att skapa förutsättningar för barn att utvecklas. Därför ska förskolan genomföra utvecklingssamtal som riktas mot barnets trivsel, utveckling och lärande. Förskolan ska bedriva systematiskt kvalitetsarbete för att verka mot ökad måluppfyllelse och säkra förskolans kvalitet genom att planera, följa upp och utvärdera utbildningen kontinuerligt (Skolverket, 2018).

Skolan är en obligatorisk skolform. I skolan bedrivs undervisning utifrån läroplan och kursplaner. I skolan ska elever aktivt och medvetet påverkas så att de kan omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till praktisk handling vid vardagliga sammanhang (Skolverket, 2022). Skolan ska också arbeta för att alla elever kan uttrycka etiska ställningstagande grundade i kunskap om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar. Skolan ska möjliggöra för varje elev att inhämta och utveckla sådan kunskap som är viktig för varje individ och samhällsmedlem. Tillsammans med vårdnadshavarna ska skolan ansvara för att elever får de bästa möjliga förutsättningarna gällande utveckling och lärande. Skolan ska sträva efter att varje elev tar ansvar för den egna kunskapsutvecklingen och skolan ska bedöma elevens kunskaper (Skolverket, 2022).

Chefer på organisationsnivå har likväl de som personal i förskola och skola ett ansvar för att främja alla barn och elevers utveckling. Detta kräver kunskap om såväl specialpedagogiska teorier som utbildningsmiljöer som tillhandahålls. Utan detta anser Fischbein (2007) att byråkratisk organisering försvårar för barn som hamnar utanför normen.

3.2 Barns olika utbildningsvägar

Det svenska utbildningssystemet består av skolformerna förskola, förskoleklass, grundskola och anpassad grundskola. Det finns fler skolformer men de som nämnts ovan är de som är mest relevanta för studien. Enligt skollagen (SFS 2010:800) ska alla barn och elever ha lika tillgång till utbildning oberoende av sociala förhållanden om inte annat råder av särskild bestämmelse. I diskrimineringslagen (SFS 2008:567) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområ-

det oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. I Sverige är det barns vårdnadshavare som har rätt att bestämma i vilken skolform deras barn ska gå.

3.3 Centrala begrepp

Nedan beskrivs och förklaras begrepp som är centrala för studien. Följande begrepp förklaras; intellektuell funktionsnedsättning, övergångar mellan skolformer, uppskjuten skolplikt och delegationsbeslut.

3.3.1 Intellektuell funktionsnedsättning

Intellektuell funktionsnedsättning är en utvecklingsstörning som omfattar både intellektuella och adaptiva svårigheter inom de kognitiva, sociala och praktiska domänerna (Andersson & Granberg, 2022). Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) (2023) förklarar att intellektuell funktionsnedsättning kan innebära svårigheter i att förstå och lära sig för en individ. Det kan ta längre tid att utvecklas och att lära sig samt att tolka, bearbeta och förståelse av sinnesintryck kan vara svårt för individen. Förmågan att samspela och kommunicera kan vara påverkad. Personer med intellektuell funktionsnedsättning kan ha diagnosen i kombination med andra funktionsnedsättningar.

3.3.2 Övergångar mellan skolformer

När uttrycket övergång används i pedagogiska sammanhang handlar det oftast om att barn och elever flyttas inom utbildningssystemet från ett stadie till ett annat (Garpelin, 2018). De flesta barn i Sverige gör två övergångar inom drygt ett år, från förskola till förskoleklass och från förskoleklass till skolår ett i grundskolan. Läroplanen för förskolan (Lpfö18) och Läroplanen för grundskolan (Lgr22) innehåller båda kapitel om övergångar. Kapitlen handlar om att skolformerna ska utbyta kunskaper och erfarenheter samt information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet, och progression i barns utveckling och lärande. Läroplanerna föreskriver att förskola, skola och fritidshem vid övergångar ska samverka på ett förtroendefullt sätt och syftet är att stötta barns utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. Både barn och vårdnadshavare ska förberedas inför övergång mellan skolformerna. Gemensamt för de båda läroplanerna är att barn som är i behov av särskilt stöd särskilt ska uppmärksammas vid övergångar mellan skolformerna.

3.3.3 Uppskjuten skolplikt

Skolverket (2023) framhåller att vårdnadshavare till barn och elever med intellektuell funktionsnedsättning har rätt att få objektiv information om sina barns möjligheter till skolgång. Vårdnadshavarna har rätt att ta del av de olika val som kan göras vid skolbyten eller övergångar. Skolverket menar vidare att det behövs tydlighet och stöd för att vårdnadshavarna ska kunna göra väl underbyggda val kring sina barns skolgång. De olika val som kan göras kan både öppna upp möjligheter för att kunna utvecklas så långt som möjligt men kan också stänga olika dörrar till andra utbildningsformer senare i livet. Om vårdnadshavare begär och det finns "särskilda skäl" kan ett barns skolplikt skjutas upp ett år. Det innebär att skolplikten inträder på höstterminen det kalenderår barnet fyller sju år i stället för sex år. Exempel på särskilda skäl kan vara

att barnet har varit i Sverige kort tid, att barnet är fött sent på året eller att barnet har en sjukdom eller en funktionsnedsättning. Skollagen (SFS 2010:800) påvisar att när barnets vårdnadshavare har begärt uppskjuten skolplikt är det hemkommunen som prövar frågan. Om barnet beviljas uppskjuten skolplikt ska hen erbjudas att gå kvar i förskola fram till dess att skolplikten inträder.

Syftet med studien är att undersöka hur nio beslutsfattare, i olika kommuner, uppfattar fenomenet uppskjuten skolplikt för barn med särskilda skäl så som det är beskrivet i skollagen i följande paragrafer:

Skollagen kapitel 7:

10§ Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sex år. Om det finns särskilda skäl får barnet börja fullgöra sin skolplikt först höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år. Frågan om uppskjuten skolplikt prövas av hemkommunen efter begäran av barnets vårdnadshavare (SFS 2010:800).

11b § Ett barn som har beviljats uppskjuten skolplikt och som ska tas emot i anpassade grundskolan får, utöver vad som anges i 11 a §, börja fullgöra skolplikten i anpassade grundskolan utan att först ha gått ut förskoleklassen, om barnets vårdnadshavare begär det hos hemkommunen (SFS 2010:800).

3.3.4 Delegationsbeslut

En delegation innebär enligt kommunallagen (SFS 2017:725) att ett beslut flyttas till någon annan. Denna någon kan vara ett utskott, en ledamot eller en anställd som ska fatta beslut i nämndens ställe. Möjligheten att delegera finns för att kunna effektivisera kommunala organisationer. Ett beslut som tas av delegaten ses som nämndens beslut och det är därför nämnden står som ansvarig. Ett beslut som delegaten tar kan inte ändras, däremot kan delegationen återkallas. Begreppet delegationsbeslut är relevant för studien då beslut om uppskjuten skolplikt är ett delegationsbeslut.

4 Tidigare forskning

Nedan presenteras den tidigare forskning som anses vara relevant för studien. Sökningar har gjorts där fokus legat på övergångar mellan förskola och förskoleklass, främst gällande elever i behov av särskilt stöd men också med särskilda skäl. Forskning har sökts ur olika perspektiv. Relevanta yrkeskategoriers uppfattningar gällande övergångar har varit av intresse men också vårdnadshavares och elevers perspektiv bedöms vara relevant. Forskning har sökts ur olika databaser både på svenska och engelska. Databaser som har genom sökts är bland annat DIVA, Scopus, ERIC, Education Database och Skolporten. Sökningarna har skett i omgångar och i flera steg genom att vi också har gått igenom uppsatsers olika litteraturlistor för att söka vidare.

Ett tidskrävande arbete som trots sin omfattning inte genererat i så mycket tidigare forskning inom ämnet övergångar med särskilda skäl. Welén (2022) menar att övergångarna mellan förskola och förskoleklass är utforskat område som det behöver forskas ytterligare kring. Tidigare forskning har därför sökts inom förskola och skola. Fokus har legat på övergångar mellan dessa skolformer eftersom det är för de barn som inte kan följa den förväntade utbildningsvägen som det diffusa i skollagen uppträder.

Alla barn i det svenska utbildningsväsendet ska som tidigare nämnts enligt skollag ha rätt till likvärdig utbildning oavsett var i landet de bor. Likvärdighet är centralt i den här studien och därför ges en inblick i forskning kring *likvärdig utbildning*. Majoriteten av Sveriges barn gör en övergång mellan skolformerna förskola och skola därav lyfts forskning som visar på vikten av *samverkan vid övergångar*. Sociala relationer har identifierats som en viktig aspekt vid barns övergångar, vilket lyfts fram i *framgångsfaktorer vid övergångar*. Oavsett vilken skolform barnet ska gå i efter beslut om uppskjuten skolplikt ska barnets behov tillgodoses. Därför ges en inblick i forskning kring *organisatoriska förutsättningar i förskola och skola* som visar på vilka olika förutsättningar som kan förekomma i de båda skolformerna. Studien bygger på uppfattningar om lagtexten där begreppet ”särskilda skäl” lyfts fram. Därav lyfts forskning fram som visar att det genom bedömning av barn i utbildningsväsendet förekommer *normalisering* där barn och elever förväntas befinna sig inom ett normalspann. Kapitlet avslutas med en kort sammanfattning av tidigare forskning.

4.1 Rätt till likvärdig utbildning

Oavsett diagnos eller särskilda skäl menar skollagen att barn och elever har rätt till likvärdig utbildning. Forskare problematiserar på olika sätt barn och elevers möjligheter till likvärdig utbildning, till exempel menar Hellblom-Thibblin (2018) att tanken om inkludering skapar frågor kring de kategoriseringar av barn och elever som görs naturligt i utbildningssammanhang idag. Diverse kategoriseringar används för att beskriva barns beteende och inlärningsförmågor, i synnerhet barn som är i behov av särskilt stöd både gällande beteende och kunskaper.

Welén (2022) ifrågasätter i sin avhandling, som handlar om fördjupad förståelse av det didaktiska arbetet med barns övergångar mellan skolformer. Hon ifrågasätter om alla barn verkligen får möta en likvärdig utbildning efter att förskoleklassen blev obligatorisk och att det i den anpassade grundskolan inte finns någon förskoleklass. Vidare menar hon att barn i behov av anpassad grundskola börjar i förskoleklass på samma villkor som andra barn och att det påverkar barns utveckling och lärande negativt. Welén problematiserar huruvida beslut som tas i de olika systemnivåerna; mikro-, meso-, exo- och makrosystemnivån påverkar varandra. Ett exempel som hon lyfter fram är det beslut som togs på makrosystemnivå gällande att skolplikt

skulle införas från förskoleklass samtidigt som specialverksamheter togs bort. Hon menar att detta beslut på makrosystemnivå påverkar barns behov av särskilt stöd på mikronivå i sitt fortsatta lärande och utveckling. Detta eftersom valen står mellan att gå ett extra år på förskola eller att börja förskoleklass där relevant stöd inte alltid kan ges. Enligt Andersson och Granberg (2022) är Sverige ett av de få länder som inom utbildning har olika kursplaner och läroplaner för barn som har diagnostiserats med intellektuell funktionsnedsättning.

4.2 Samverkan vid övergångar

Lillvist och Wilder (2021) har i en studie intervjuat lärare och vårdnadshavare till barn med intellektuell funktionsnedsättning som skulle göra en övergång från förskola till skola. Resultatet visar att övergången för barn med intellektuell funktionsnedsättning behöver individualiseras och anpassas efter barnets behov. Lillvist och Wilder framhäver också att det är av stor vikt med flexibilitet hos personalen och att vårdnadshavarnas kunskap om vad som är bäst för deras barn ska tas till vara. Både vårdnadshavare och lärare i studien lyfte vikten av förtroendefulla relationer mellan barnet och läraren, kompisars acceptans och barnets känsla av samhörighet.

Andersson och Granberg (2022) förklarar att i Sverige är det vårdnadshavarna som beslutar om de vill ta emot möjligheten gällande att låta sitt barn gå i den anpassade grundskolan efter att barnet har diagnostiserats med intellektuell funktionsnedsättning och därmed har rätt att delta i den anpassade grundskolans undervisning. Lillvist och Wilder (2021) drar slutsatsen i deras studie att samverkan mellan förskola, skola och vårdnadshavare är av stor betydelse vid övergångar mellan skolformer.

Ackesjö (2014) anger att en kontinuerlig samverkan mellan de olika stadierna i utbildningssystemet kan vara svårt att få till då förskola och skola kan vara organisatoriskt och fysiskt separerade samt att det ofta saknas en gemensam yta för de olika professionerna att mötas. Samtidigt menar Ackesjö att det krävs en överlämning i form av kommunikation mellan lärarna i de olika skolformerna för att planera kommande undervisning i förskoleklassen utifrån barns tidigare erfarenheter i förskolan. Alatalo m.fl. (2017) visar på en typ av hierarkisk uppdelning kring att förskoleklassen är den som äger överlämningarna. Det förväntas av både förskola och förskoleklass att det är förskoleklassen som styr upp och bjuder in förskolan och sätter upp tidsramen för mötet.

4.3 Framgångsfaktorer vid övergångar

De sociala relationerna behöver lämnas över likväl som kunskapsutvecklingen. Enligt Alatalo m.fl. (2017) är det framgångsrikt om förskola och förskoleklass har ett fungerande samarbete och har diskuterat igenom innan vad som ska lämnas över. Ackesjö (2015) framhåller i sin studie att i en övergång behöver barn få uppleva att de tillhör en gemenskap och att barn har behov av social kontinuitet och menar att den bästa övergången sker i grupp tillsammans med sina kompisar. Annars kan övergången upplevas som ett hot då det i en övergång kan ske ofrivilliga avbrott i barns kamratrelationer. Studien genomfördes ur skolledares perspektiv för att skapa kunskap om de villkor som styr organisationen av barns övergångar till och från förskoleklass samt hur villkoren kan relateras till argument om social kontinuitet vid övergångar. Vidare menar Ackesjö att forskning visar att relationer är en central aspekt i barns liv både på

fritiden och i skolvärlden och att det är gynnsamt för barns fortsatta lärande om barn börjar i förskoleklass tillsammans med kompisar.

I Weléns (2022) avhandling framkom det att en framgångsfaktor i arbetet med barns övergångar är när det skapas relationer mellan alla inblandade, både barn och vuxna. Hon menar att ett relationsskapande arbete är olika övergångsaktiviteter som syftar till att skapa progression och sammanhang för barnen och att det är ett arbete som lärarna själva kan påverka.

Alatalo m.fl. (2017) beskriver att de barn som gynnas mest av en individuell överlämning är de barn som antingen går väldigt snabbt i sin utveckling eller de som går väldigt långsamt framåt i sin utveckling. Alatalo m.fl. redogör i deras studie att informanterna menar på att bristen på individöverlämning är beroende på brist av tid, resurser och samsyn av barns lärande.

När förskolans personal känner att deras överlämningar är värdefulla är de beredda att lägga ner mer tid på dem. Att ha tid att prata om alla barns utveckling är också något som Alatalo m.fl. (2017) beskriver ska gynna övergångarna men också ett gemensamt språk och ett syfte med överlämningarna. Ett långtgående samarbete mellan förskola och förskoleklasspersonal med gemensamma möten och besök i varandras verksamheter är också något som gynnar eleverna vid övergångarna mellan förskola och förskoleklass.

4.4 Organisatoriska förutsättningar i förskola och skola

Det är väntat att de organisatoriska förutsättningarna i förskola och skola ser olika ut då de förhåller sig till olika läroplaner och är olika skolformer. Andersson (2020) menar att lärare i grundskola och anpassad grundskola har olika förutsättningar för att kunna genomföra och planera lektioner. I grundskolan är det ett större område som bestämmer vilka teman eleverna ska arbeta med. Det blir därmed merarbete att planera och komma på praktiska arbetsuppgifter för de elever som är inskrivna i den anpassade grundskolan. Andersson förklarar olikheterna med klassernas storlekar och arbetsbelastning i övrigt. Det kräver stora didaktiska val att avgöra hur stora arbetsuppgifterna ska vara gällande omfång, tid och vad som ska göras i relation till elevernas vardagliga situationer och erfarenheter.

I Weléns (2022) avhandling där hon haft gruppsamtal och intervjuat lärare från förskola, förskoleklass, grundskolans årskurs ett samt skolchefer poängterar lärare i skolan att övergångar för barn i behov av särskilt stöd får särskild betydelse. Lärarna lyfte tillgången till pedagogiska resurser och menar att det är en utmaning i att få medel för barn som är i behov av det. Weléns resultat visar att det var skillnad i resurstilldelningen mellan förskola och förskoleklass och lärarna i förskolan framförde inte samma brist på pedagogiska resurser som skolans lärare gjorde. Både lärare i förskola och förskoleklass lyfte fram skillnaden i lärartäthet i de olika skolformerna och gav exempel på att det kan vara tre lärare i en grupp om 15–18 barn i förskolan och enbart en lärare i en förskoleklass om 20–26 barn. I några av förskoleklasserna kunde det finnas stöd från till exempel fritidspersonal. Welén menar att olika förutsättningar i pedagogiska resurser får betydelse för en lärare som ska möta varje barn och se till att de kan tillägna sig utbildningen i den nya skolformen efter en övergång.

Alatalo m.fl. (2017) framhäver att det är en fördel för barns övergång till förskoleklass när förskoleklassens personal kommer till förskolan och hälsar på. Det gynnar de nya förskoleklassbarnen men samtidigt drabbar det de elever som redan går i förskoleklassen, därför är det

en balansgång som mottagande personal måste gå för att göra det bästa möjliga för alla inblandade. Vidare menar Alatalo m.fl. att i deras studie har det framkommit uppgifter från både avlämnande förskollärare och mottagande förskoleklasslärare att det bästa är att det inte lämnas över för mycket kring barnen, då detta kan tolkas på fel sätt och därmed bli hämmande för barnens kunskapsutveckling. För barn med särskilda behov anser däremot både förskolans och förskoleklassens personal att det behövs en överlämning så att lärare på bästa sätt kan bemöta dessa barn i den nya pedagogiska verksamheten. Alatalo m.fl. har tolkat detta som att förskolan har sin utgångspunkt i att utveckla verksamheten och gruppen som helhet och inte tänker individ på samma sätt som grundskolan gör. Förskolan har samtidigt en stark tradition i att vara omsorgsbetonad och inte självklart ha den långsiktiga kunskapsutvecklingen i fokus.

4.5 Normalisering

Normalisering blir ett väsentligt begrepp i denna studie då det är de barn som faller utanför normalspannet som studien har för avsikt att titta närmre på. För att urskilja de barn som har särskilda skäl är det av vikt att se vilka barn som inte har särskilda skäl. Vid urskiljandet av barn med särskilda skäl krävs det ofta en pedagogisk dokumentation för att tydliggöra de särskilda behoven. Karlsudd (2019) har i sin forskning fått fram att många förskollärare är skeptiska till dokumentation på individnivå och menar att det kan leda till att barns självkänsla blir sämre. Författaren menar att bedömning är ett besvärligt moment men att all observation och dokumentation ändå är bedömande i olika grad. Alatalo m.fl. (2017) framhåller att de förskolor som använder sig av pedagogisk dokumentation, i den bemärkelsen att göra en professionell identifiering av barnets kunskapsutveckling i relation till verksamheten, har kommit ifrån den traditionsenliga omsorgsbilden och har den pedagogiska dokumentationen som ett stöd för att se och förstå vad som pågår i verksamheten. En sådan pedagogisk dokumentation kan med fördel lämnas över till förskoleklassens lärare.

Det som blir tydligt i Karlsudds (2019) studie är det faktum att det i förskolan finns ett normalspann där barn och elever ska befinna sig inom. Barn blir i vissa fall jämförda med varandra. I förskolan ska det ske dokumentation på gruppnivå men Karlsudds studie visar att det i stället är barnet som står i centrum för dokumentationen. Mycket av det som dokumenteras och utvärderas på förskolorna får effekter för vad som anses vara normalt och för vad som anses vara avvikande. Det önskvärda och det oönskade blir tydligt. Normaliseringsbegreppet blir snävt och barn hamnar i behov av stöd och specialpedagogiska insatser motiveras med att individen är utanför normalspannet.

I Karlsudds (2019) studie lyfts att dokumentation i förskolan kan ses som en form av kommunikation. Att kalla det kommunikation är ett enkelt sätt att legitimera en bedömningskultur. Förskolan ska anpassas till alla barn och sträva efter gemensamma värderingar. Karlsudd anser att om det mest eftertraktade är kognitiva färdigheter så blir det svårt att arbeta mot de gemensamma värderingarna. Författaren menar att för att få med alla förskollärare och barn på en jämlik gemenskap behöver kompetens och förmågor ses på ett annat sätt än vad som görs idag. Hellblom-Thibblin (2018) beskriver att övergången till förskoleklass ännu tydligare synliggjorde vilka elever som avviker från normalspannet. De olika förutsättningarna som barnen hade med sig fick konsekvenser för identitetskapandet och känslan av samhörighet med gruppen. I förskoleklassen blev det tydligt vilka som inte presterade på samma nivå som övriga klasskamrater.

Både vuxna och kamrater kan ha en modellerande roll i sociala situationer för eleverna med intellektuell funktionsnedsättning. När det sociala stödet försvinner bör det ersättas av icke socialt stöd, exempelvis bildstöd, som hjälper och vägleder eleven (Andersson & Granberg, 2022). Hellblom-Thibblin (2018) uppmärksammar i sin studie att lärarna i förskoleklassen såg spännvidden mellan barnens sociala förmåga som ett problem.

Sandberg m.fl. (2010) menar dock att begreppet barn i behov av särskilt stöd, trots att det har använts länge i Sverige, aldrig har operationaliserats till en tydlighet i vad det innebär. Sandberg m.fl. beskriver fyra olika sätt att se på barn i behov av särskilt stöd. De beskriver det som att förskollärares syn på barn i behov av stöd landar i att *alla barn behöver stöd under olika perioder, organisationen kan förändras för att ge stöd, barn med diagnoser behöver stöd, och vissa barn behöver mer stöd än andra.*

4.6 Sammanfattning av tidigare forskning

De frågeställningar som studien avser att besvara är: Vilken yrkesroll hos olika huvudmän i Sverige tar beslut om uppskjuten skolplikt för sexåringar med särskilda skäl? Hur uppfattas direktiven kring uppskjuten skolplikt för sexåringar med särskilda skäl av beslutsfattarna och hur agerar dem utifrån sin uppfattning? Hur menar beslutsfattarna att besluten får betydelse för barnen? Det är tydligt i de eftersökningar av tidigare forskning som gjorts för denna studie att det inte finns mycket forskat i övergångarna mellan förskola och förskoleklass. Den forskning som finns tyder dock på att det finns mycket egna tankar kring hur en överlämning ska gå till. Det finns tysta outtalade överenskommelser som bygger på att skolan borde vilja ha och även initiera överlämningsmöten.

Den anpassade grundskolans avsaknad av förskoleklass nämns inte i många studier men det är såklart en svårighet i att forska på det som inte finns. Tidigare forskning visar dock på en otydlighet i användandet av termer som "barn i behov av stöd", "särskilda skäl" och "barnets bästa". Olika åsikter kring huruvida det bästa är att lämna över mycket eller lite information kring barn för att inte hämma barnets utveckling visar sig tydligt. Förskolans omsorgstradition ställs mot skolans kunskapstradition och frågor kring hur och var dessa traditioner bäst möts i förhållande till barn i behov av särskilt stöd ställs. Det som dock står tydligt i tidigare forskning är att barn kategoriseras och beteende normaliseras, samverkan behövs för att göra övergångarna så bra som möjligt och bra överlämningar där både sociala beteenden och kunskapsutvecklingen får lika stora delar leder till bra övergångar för barnen.

5 Teoretiska utgångspunkter

Både nationellt och internationellt har det uttalats olika perspektiv som syftar till att förstå och att skapa teorier kring specialpedagogik (Palla, 2011). Specialpedagogik påverkas av olika akademiska discipliner bland annat pedagogik, medicinsk vetenskap och handikappvetenskap. Den kan vara inriktad på att utveckla praktiker och försöka undanröja de hinder och svårigheter som kan uppstå för barn i olika lärmiljöer. Emanuelsson m.fl. (2001) menar att det är två perspektiv som brukar åtskiljas men att de inte behöver utesluta varandra utan ses som idealtyper och de benämner perspektiven som det relationella och det kategoriska perspektivet. Ahlberg (2015) menar att åtgärderna i förskola och skola utformas olika för att möta barns svårigheter beroende på vilket perspektiv som intas. Meningen med perspektiven är enligt Nilholm (2007) att se vilka konsekvenser olika förhållningssätt kan skapa.

Studien är nyfiken på vilket perspektiv som beslutfattare intar när prövningar görs och besluten tas. Nedan följer en kort beskrivning av det relationella och det kategoriska perspektivet.

5.1 Relationellt perspektiv

Det relationella perspektivet karakteriseras av relationer, interaktion samt kommunikation och fokus i ett relationellt perspektiv är på samspelet mellan individ och dess omgivning (Ahlberg, 2007a). Förklaringar till barnets svårigheter söks i den omgivande lärmiljön och i lärares handlingar och förhållningssätt, inte hos barnet. Intresset ligger i hur barnets omgivning möter barnets behov (Gäreskog & Lindqvist, 2022).

Åtgärder för att möta de olika behoven görs på organisation-, grupp- och individnivå (Ahlberg, 2015). I ett relationellt perspektiv undersöks varför barn hamnar i svårigheter (Ahlberg, 2007b.). Det är av vikt att undersöka lärarens förmåga att anpassa undervisning och material. Det relationella perspektivet innebär också att det är centralt att titta på elevens förutsättningar och hur förändringar i omgivningen förutsätts påverka elevens förmåga att uppfylla krav och mål. Persson (1998) påpekar att när det gäller tidsaspekten handlar det inom det relationella perspektivet långsiktiga lösningar där förskolor och skolor behöver involvera alla lärare.

5.2 Kategoriskt perspektiv

I det kategoriska perspektivet söks förklaringar till barnets svårigheter i förskola och skola med utgångspunkt i barnet självt och att det är individen som har brister (Gäreskog & Lindqvist 2022). Åtgärderna för att möta barns svårigheter görs i det kategoriska perspektivet på individnivå (Ahlberg, 2015). Det kategoriska perspektivet präglas av att barn kategoriseras utifrån ett normalitetstänkande barn ses vara *med* svårigheter (Ahlberg, 2007b).

Haug (1998) förklarar att i ett kategoriskt perspektiv gör skolan kompensatoriska lösningar på individnivå för att eleven ska få möjlighet att fungera. Det sker genom extra resurser till en bestämd undervisning i syfte att stärka elevens svaga sidor och det förutsätter att eleven har en diagnos. Den kompensatoriska lösningen kom enligt Haug (1998) på 1800-talet som också menar att det var en dominerande attityd fram till 1970-talet. Nilholm (2007) framhäver att det kompensatoriska perspektivet lägger problemet i barns egenskaper och orsaker letas i neurologiska och psykologiska förklaringar och specialpedagogiska åtgärder anpassas efter det.

6 Metod

Det här kapitlet beskriver studiens val av forskningsansats, metod, urval, genomförande, bearbetning och analys, relaterbarhet, tillförlitlighet och giltighet samt etiska ställningstaganden.

6.1 Forskningsansats

Syftet med studien är att beskriva hur nio beslutsfattare, i olika kommuner, uppfattar fenomenet uppskjuten skolplikt så som det är beskrivet i skollagen. Syftet är också att söka efter och beskriva likheter och skillnader i beslutsfattares uppfattningar kring fenomenet.

Den teoretiska utgångspunkt som ligger till grund för denna studie är en fenomenografisk forskningsansats. Beslutet grundar sig på att studien vill visa olika möjliga sätt att uppfatta ett fenomen inom en viss praktik vilket Alexandersson (1994) menar är syftet med en fenomenografisk forskningsansats. Bryman (2018) framhåller att studier som vill visa olika uppfattningar om ett fenomen gynnas av en fenomenografisk ansats.

Denna studie vill undersöka fenomenet uppskjuten skolplikt. En fenomenografisk forskningsansats är intresserad av människors uppfattningar i den konkret levda världen (Kroksmark, 2007). Vidare menar Kroksmark att uppfattningarna tolkas i syfte att förstå och beskriva dess betydelse för människan.

Begreppet uppfattning är det mest väsentliga begreppet i den fenomenografiska ansatsen och intresset ligger i att upptäcka hur människan uppfattar sin omvärld. Forskningsansatsen utgår från att människor har olika uppfattningar om ett fenomen och i resultatet beskriver forskare människors variationer i form av uppfattningar (Alexandersson, 1994). Fokuset i fenomenografisk forskning riktas mot människors skilda sätt att uppfatta, erfara och förstå fenomen i världen. Tanken är att komma åt vad och hur de intervjuade förstår ett fenomen (Rovio-Johansson, 2019).

Den fenomenografiska forskningsansatsen är induktiv vilket innebär att forskaren drar slutsatser och skapar teori grundat på empirin i stället för att redan från början utgå från en teori, vilket är motsatsen och kallas för deduktiv ansats (Kroksmark, 2007). Med den deduktiva forskningsansatsen formuleras hypoteser baserat på teori och de prövas mot verkligheten i form av observationer (Kvale & Brinkmann, 2014). Den induktiva forskningsansatsen förknippas oftast med kvalitativ forskning och den deduktiva med kvantitativ forskning (Bryman, 2018). Eftersom denna studie ämnar ta reda på beslutsfattares uppfattningar om fenomenet uppskjuten skolplikt lämpar sig den induktiva forskningsansatsen.

6.2 Metod

Inom fenomenografin används främst språket för att komma åt människors uppfattningar och i forskningsansatsen används intervju som medel i kartläggningen av uppfattningar (Kroksmark, 2007). Insamling av empiri i denna studie gjordes genom semistrukturerade intervjuer. Ingerman (2021) menar att semistrukturerade intervjuer kan ses som ett samtal där den som utför intervjun har ett särskilt intresse för något och är nyfiken på hur den som blir intervjuad tänker kring detta. Intervjuerna har dokumenterats med hjälp av ljudupptagning vilka därefter transkriberades i sin helhet för att kunna analyseras.

Studien vill få fram nyanser av olika syn på samma fenomen, således valdes fenomenografin som analysmetod av kvalitativa intervjuer. Fenomenet handlar om vilka uppfattningar beslutsfattare har om direktiven kring uppskjuten skolplikt samt på vad beslutet om uppskjuten skolplikt grundar sig på. Den kvalitativa intervjun innehåller ord i stället för siffror, söker kvalitativ kunskap och målet är att få fram nyanser i beskrivningarna av aspekter av den som blir intervjuad (Kvale och Brinkmann, 2014).

Då studien har öppna forskningsfrågor kan inte alla intervjufrågor förutses. För att kunna arbeta djupare med personerna som blir intervjuade används semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerade intervjuer är enligt Bryman (2018) en intervjuform där forskaren använder sig av en intervjuguide där frågorna inte behöver ställas i en bestämd ordning. Forskaren kan också ställa frågor utifrån respondenterna svar även om frågan inte tidigare fanns med i intervjuguiden. Då det är fler än en forskare i den här studien är en semistrukturerad intervjumetod att föredra. Detta då Bryman menar att för att säkerställa ett visst minimum av jämförbarhet i intervjuandet behöver intervjuerna vara semistrukturerade när antalet intervjuare är fler än en.

Antalet intervjuer som genomförts är nio. Enligt Kvale och Brinkman (2014) hade många studier vunnit på att ha färre intervjuer som är bra förberedda. Skribenterna har förberett sig väl genom att göra en intervjuguide, (bilaga 2) och tänkt igenom möjliga svar och möjliga fördjupningsfrågor utifrån detta.

6.3 Urval

Valet av respondenter i studien har styrts av det Bryman (2018) beskriver som ett målstyrt urval med fasta urvalsstrategier. Han förklarar att då är urvalet i princip bestämt i början av undersökningen och att det inte tillkommer fler respondenter under tiden som forskningen sker. Eftersom studien syftar till att ta reda på vad som ligger till grund för beslutet kring uppskjuten skolplikt samt att jämföra hur besluten tas hos nio olika huvudmän har urvalet bestått av olika yrkeskategorier som fått delegation från nämnden att ta beslut i frågan om uppskjuten skolplikt.

Eftersom det inte framgår en bestämd yrkesroll som bör ta beslut om uppskjuten skolplikt enligt skollagen och det inte heller står till vem beslutet ska delegeras till kunde vi inte påverka skillnaden i kön eller ålder hos respondenterna vilket Alexandersson (1994) beskriver som möjliga variationer i stratan. Det vi kunde påverka var att urvalet skulle bestå av respondenter både inom den kommunala och privata skolan.

I fenomenografin handlar det om att identifiera och fånga upp olika typer av uppfattningar. Det är därför av vikt att studien skapar förutsättningar genom urvalet för att få en variation i uppfattningarna i hur undersökningsgruppen uppfattar samma fenomen (Alexandersson, 1994). Då studien avser att intervju den hos huvudmannen som tar beslut gällande uppskjuten skolplikt och detta inte är reglerat i skollagen genomförs intervjuer med personer med olika yrkestitlar.

I och med de olika yrkestitlarna och därmed olika erfarenheter av nära arbete med barn anses det inom studiens forskningsområde möjligt att hitta olika uppfattningar gällande hur beslut kring uppskjuten skolplikt tas.

6.4 Deltagarna i studien

Tabell 1 visar vilka deltagarna i studien är. Vad de har för utbildning, vilken titel de har, ålder och kön samt fingerat namn för resultatdelen.

titel	ålder	kön	utbildning	fingerat namn
Verksamhetschef för elevhälsan	50 år	kvinna	Läraryt- bildning och Rektorsut- bildning	A
Biträdande rek- tor	50 år	kvinna	Förskolläraryt- bildning och Rektorsutbild- ning	B
Projektledare för elevhälsan	57 år	kvinna	Förskolläraryt- bildning och Läraryt- bildning	C
Verksamhetschef för den centrala barn- och elevhälsan	50 år	kvinna	Läraryt- bildning och Rektorsut- bildning	D
Utvecklings- samordnare på skolplacerings- enheten	31 år	man	Pol. Kand. med huvudområde statsvetenskap.	E
Verksamhetschef för för- skola och grundskola	52 år	kvinna	Läraryt- bildning, rektorsutbild- ning, extra spe- cialpedagogik, pågående Skol- chefsutbildning	F
Chef för den centrala elevhäl- san	60 år	man	Läraryt- bildning och Rektorsut- bildning	G
Verksamhetschef för den centrala elevhäl- san och rektor för anpassad grundskola	57 år	kvinna	Förskolläraryt- bildning, Rek- torsutbildning och utbildning för verksam- hetschef	H
Rektor	50 år	kvinna	Lärare i fritids- hemmet, Speci- alpedagogut- bildning och Rektorsutbild- ning	I

6.5 Genomförande

Eftersom det i skollagen inte framgår vem som tar beslut om uppskjuten skolplikt mejlades kommuners skolkontor med en önskan om att få komma i kontakt med den som tar beslut. Därefter kontaktades beslutsfattarna via mejl med bifogat missivbrev (bilaga 1) där etiska huvudkrav, från Vetenskapsrådet (2017) främst frivillighet och anonymitet informerades om samt information om behandling av personuppgifter. Det mejlades totalt 40 kommuner och privata skolor och sökandet av respondenter resulterade i nio personer. I samband med bokning av datum och tid för intervju med de nio respondenterna mejlades de två paragraferna ur lagtexten som studien intresserar sig för. Denna lagtext hade både intervjuare och respondent framför sig under intervjun.

Studien ämnade att utifrån ett specialpedagogiskt perspektiv och en fenomenografisk ansats beskriva hur nio beslutsfattare i olika kommuner uppfattar fenomenet uppskjutet skolplikt så som det är beskrivet i skollagen. Avsikten var att söka efter och beskriva likheter och skillnader i beslutsfattarens uppfattningar kring fenomenet i olika kommuner och det var inte geografiskt genomförbart att besöka varje kommun, således genomfördes alla intervjuer digitalt via plattformen Teams.

Intervjuerna delades upp av oss som utfört studien. Både respondenterna och den som utförde intervjun satt ostört och i ett avskilt rum. Alla respondenter hade fått en kalenderinbjudan i Outlook med en timme avsatt tid. Enbart en intervju överskred den planerade tiden för mötet.

Forskare som använder en kvalitativ metod brukar spela in intervjuerna och sedan skriva ut dem (Bryman, 2018). Även Kroksmark (2007) menar att det alltid sker ljudupptagning i den fenomenografiska intervjun, därför spelades alla intervjuer in via röstmemo på telefon. Genom att spela in intervjun kan den som intervjuar vara närvarande och fokusera på ämnet (Kvale & Brinkmann, 2014) Varje intervju startade med att intervjuarna bad om lov att få sätta i gång inspelningarna för att sedan starta med bakgrundsfrågorna.

Intervjuerna genomfördes på det vis som Trost (2010) kallar för låg standardisering. Intervjun följde med andra ord inte en bestämd ordning utan frågorna ställdes när det passade bäst. Då ljudet spelades in och intervjuarna kunde fokusera på respondenternas svar och berättelser, möjliggjorde det för intervjuarna att hela tiden kunna ställa fördjupande och förtydligande frågor.

6.6 Bearbetning och analys

All ljudupptagning transkriberades ord för ord vilket Kroksmark (2007) anser är lämpligt för att sedan kunna studera innebörden av det som sagts. Skribenterna har analyserat transkriberingarna enskilt först och sedan tillsammans. Enskilt för att vi ville skapa oss en egen förståelse om vilka uppfattningar respondenterna har och sedan tillsammans för att kunna diskutera, problematisera våra tankar.

Enligt Kroksmark (2007) är det lämpligt att ha med en ämnesexpert när forskare gör en fenomenografisk analys. Då det görs så få ansökningar om uppskjuten skolplikt i varje kommun kan vi inte hitta någon som anser sig vara expert. Skribenterna arbetar båda som specialpedagoger, en på förskola och en i grundskola. Båda skribenterna är ofta med vid överlämningar mellan förskola och förskoleklass och känner sig därför bekväma med sin ämneskompetens inom området.

Till att börja med sammanställdes vilka olika yrkeskategorier som deltagit i studien. Därefter analyserades frågan hur beslutsfattarna uppfattade lagtexten gällande uppskjuten skolplikt. När likheter hittats gällande uppfattningar utifrån lagtexten skrevs dessa ut under olika rubriker. Tolkningarna av respondenternas uppfattningar fortsatte att analyseras tills vi satt med två framträdande områden som vi ville undersöka vidare: *diagnoser* och *möjligheter*.

För att ta oss vidare i analysen läste vi igenom materialet en gång till och nästa steg var att urskilja innebörden i de transkriberade utsagorna och därmed också leta efter kvalitativa skillnader. Rovio–Johansson (2019) menar att när en fenomenografisk analys görs syftar den till att inom en bestämd grupp hitta skillnader i uppfattningar. Därefter genomfördes en analys gemensamt med handledaren, där skribenterna satte ord på det som uppmärksammats i transkriberingarna och handledaren ställde fördjupande och klargörande frågor.

När de kvalitativa skillnaderna i utsagorna hade utkristalliserats skapades tre ej hierarkiskt ordnade kategorier, *diagnos som grund till tidig skolstart*, *diagnos som grund för uppskjuten skolplikt och särskilda skäl öppnar upp för möjligheter*. Skribenterna lyfte var och en sina egna förståelser av utsagorna och diskuterade sedan fram och tillbaka till en gemensam förståelse för utsagorna och kategorierna uppstod. En så kallad gemensam förståelsehorisont var målet att nå och för att komma dit behövde delar och helheter balanseras och diskuteras tills en gemensam förståelse infann sig. Rovio–Johansson (2019) menar att den fenomenografiska analysen sker i olika steg, vilket var fallet även i denna analys.

Den sista frågan som handlar om hur beslutsfattarna menar att uppskjuten skolplikt får betydelse för barnet behövde hanteras annorlunda. Detta då det inte utkristalliserade sig några tydliga uppfattningar eftersom beslutsfattarna inte hade den arbetsuppgiften att ta reda på hur deras beslut haft påverkan på barnet. Analysen som genomfördes under den frågan är en sammanställning av de olika beslutsfattarnas tankar om betydelsen av uppskjuten skolplikt för barnet.

6.7 Relaterbarhet, tillförlitlighet och giltighet

Bryman (2018) framhåller kritikers ord om att det inte är möjligt att generalisera en kvalitativ studies resultat då till exempel intervjuer sker i en bestämd kontext med få deltagare vars svar inte går att föra över till en annan miljö. Vidare menar han att informanterna i intervjuer inte kan representera en population och att resultatet i stället ska generaliseras till teori.

Syftet i denna studie är inte att skapa en generaliserbarhet kring direktiven om uppskjuten skolplikt utan att ta reda på och jämföra uppfattningarna hos de som fattar besluten hos olika svenska huvudmän. Denna studie bygger på nio beslutsfattares uppfattningar om två paragrafer i skollagen. Skribenterna är medvetna om att det är färre än vad som är vanligt vid en fenomenografisk studie, dock ska det tydliggöras att detta är en magisteruppsats vilket innebär att tiden inte är lika väl tilltagen som den är vid till exempel en avhandling.

Jacobsson och Skansholm (2019) förklarar att tillförlitlighet handlar om hur forskare mäter och ger exempel på att när mätinstrumentet, som i denna studie var semistrukturerad intervju, används behöver forskare formulera tydliga intervjufrågor för att undvika missförstånd. Författarna menar också att forskaren behöver vara väl förberedd och att respondenterna ska känna sig trygga i den miljö som intervjun sker för att höja tillförlitligheten.

Skribenterna till denna studie la mycket tid vid formulerandet av frågor och intervjuguiden reviderades flera gånger innan den till slut godkändes för att gå vidare i intervjuerna. Då intervjuerna har skett på plattformen Teams har respondenterna kunnat sätta sig på trygga platser enskilt. För att styrka tillförlitligheten och undersöka om intervjuerna ger de svar som hjälper studiet att finna svar på forskningsfrågorna var tanken initialt att genomföra en pilotintervju, dock var det svårt att få tag på respondenter så skribenterna valde att ha alla de nio personerna i studien. Bryman (2018) framhåller dock att pilotintervjuer kan vara fördelaktiga för att säkerställa studiets tillförlitlighet.

En kvalitativ intervjustudie kan förändras och utvecklas hela tiden vilket gör att giltigheten behöver säkerställas under hela processen (Berggren & Skansholm, 2022). För att säkerställa giltigheten behöver frågorna ställas med öppenhet och empati för att göra att de intervjuade känner sig säkra i situationen. Det kan finnas en vilja hos de som ska intervjuas att svara rätt. Skribenterna var därför noggranna vid intervjuerna med att påpeka att studien syfte handlar om hur huvudmän faktiskt gör och inte vad de borde göra.

Skribenterna hade ett öppet empatiskt förhållningssätt vid intervjuerna och var inte kritiska till några svar utan representerade en nyfiken inställning till att få reda på så mycket som möjligt genom hela intervjuerna igenom. Då det var två som genomförde intervjuerna kan det ha skiljt mellan intervjuförfarandet. Dock är det bara en intervju som har dragit ut på tiden så skribenterna utgår från att intervjuförfarandet har varit ungefär detsamma och det är även det som transkriberingarna visar.

6.8 Etiska ställningstaganden

Studien har genomförts med hjälp av intervjuer av olika yrkesroller som tar beslut om uppskjuten skolplikt. För att dessa respondenter skulle kunna känna sig trygga i att dela med sig av sina erfarenheter kring hur de tar dessa beslut, har författarna följt Vetenskapsrådets (2017) råd kring god forskningsed och varit ärliga kring studiens syfte och var den kommer att publiceras.

De som blivit intervjuade fick innan studien en skriftlig information kring studiens syfte och information kring hur eventuella personuppgifter som studien får ta del av kommer hanteras. I studien är de intervjuade helt anonyma och alla uppgifter helt konfidentiella. Efter studiens publicerande raderas alla kontaktuppgifter till respondenterna. Enligt GDPR (SFS 2018:218) får personuppgifter behandlas för särskilda ändamål så som allmänt intresse vilket kan tillämpas vid universitetsstudier. Personuppgifter ska vara relevanta men inte mer omfattande än vad syftet kräver. Vi har enbart samlat in namn, arbets mejladress och yrkestitel till vår studie.

Det har varit centralt att försöka förutse vilka konsekvenser intervjuerna kommer få och författarna vill att det ska vara meningsfullt för de intervjuade yrkesrollerna att delta i studien. Det har varit av största vikt att inga enskilda barn eller elevers ärenden har diskuterats utan studien vill titta på principerna kring uppskjuten skolplikt. Tillförlitlighet och objektivitet har behövt införlivas och författarna har verkat för att vara opartiska och oberoende både vid genomförandet av intervjun och även senare i analysen av resultatet. Skribenterna har försökt att göra intervjupersonerna rättvisa och sett till att följa Vetenskapsrådets (2017) råd om att värna om respondenternas intressen. Det har gjorts tydligt att respondenterna när som helst kan välja att hoppa av studien och välja att inte längre delta.

7 Resultat

Resultatet har utgått från en fenomenografisk analys, som gjorts utifrån samtliga transkriberade intervjuer om beslutsfattarens uppfattningar om direktiven i lagtexten. 320 minuters inspelning resulterade i 100 sidor empiriskt material. Kapitlet inleds med en beskrivning av de nio beslutsfattarnas arbetsuppgifter. Därefter redovisas de uppfattningar som analyserats fram gällande ”särskilda skäl”.

Uppfattningarna har trätt fram genom olika aspekter i materialet vilka redovisas under varje kategori. I resultatet synliggörs citat från samtliga beslutsfattare. Beslutsfattarna benämns med bokstäverna A-I. Citaten redovisas inte för att visa vilken beslutsfattare som säger vad utan syftet är att visa på likheter och skillnader i deras uppfattningar av fenomenet. Rovio-Johansson, (2019) framhåller att i den fenomenografiska analysen är fokus på individernas utsagor av det studerade fenomenet och inte på individen i sig. Kapitlet avslutas med ett resultat som beskriver hur beslutsfattarna menar att deras beslut får betydelse för barnen.

7.1 Beslutsfattarnas beskrivning av sina arbetsuppgifter

Beslutsfattarnas yrkestitel är olika hos alla de nio huvudmän som har intervjuats. Chef för elevhälsan, verksamhetschef för elevhälsa, verksamhetschef för centrala barn och elevhälsan/ rektor anpassad grundskola och projektledare för elevhälsan är fyra respondenter med liknande arbetsuppgifter. Projektledaren för elevhälsan arbetar med olika projekt som rör samordning av resurser runt socioekonomiskt svaga områden. Verksamhetschef elevhälsa, chef för elevhälsan och verksamhetschef för centrala barn och elevhälsan arbetar som ansvariga för den stödfunktion som den centrala elevhälsan utgör.

De tre cheferna leder sina verksamheter i nära samarbete med rektorer och biträdande rektorer ute på skolorna. Arbetsuppgifterna handlar bland annat för dessa tre om att se till att rätt personal är anställd på rätt plats och planera upp möten för hela kommunens elevhälsoteam. Planering av fungerande kalendarium är deras arbetsuppgifter, dock inte att planera innehållet i mötena. Alla chefer för elevhälsan arbetar med myndighetsutövning och bland annat tilläggsbelopp. Yrkesnätverk, verksamhetsmöten och vilka utbildningsinsatser som behöver genomföras är också en del av deras arbetsdag. Dessa centrala enhetschefer arbetar också nära rektorerna i komplicerade elevärenden. Rektorerna kan ibland behöva hjälp när de ska bygga upp sina elevhälsoteam och då finns chefer för den centrala elevhälsan behjälpliga. Samverkan med andra myndigheter så som socialtjänst och vården är också en vanlig arbetsuppgift.

Verksamhetschef för skola och verksamhetschef förskola-grundskola har liknande arbetsuppgifter. De har personalansvar för kommunens rektorer. I och med detta arbetar de med rektorernas kalendarium, ger stöd i utbildningsnämnden och är särskilt kunniga inom verksamhetsområdet skola. Arbetet med att vara bollplank till de rektorer som behöver fatta tuffa beslut är något som de båda får mycket träning i. Myndighetsutövning är inte en jättestor del i deras roller men båda har fått beslutet om uppskjuten skolplikt delegerat till sig.

Det var en beslutsfattare som arbetar som enhetschef för skolplaceringsenheten vars arbetsuppgifter både är operativa och strategiskt övergripande och har en utvecklande karaktär. Denna ansvarar för samordning av kommunens skolpliktsteam. Denna arbetar också med service, administration, handläggning och myndighetsutövning. Den åttonde och nionde beslutsfattaren arbetar som biträdande rektor respektive rektor i den eventuellt mottagande grundskolan. Deras

arbetsuppgifter handlar om personalansvar, ekonomiskt ansvar och mycket möten med elever och deras vårdnadshavare.

Det alla beslutsfattarna har gemensamt är att de har fått en delegation från nämnden i sin kommun att de ska ta beslut kring uppskjuten skolplikt. Ingen har gett sig själv detta ansvar eller önskat det. I några beslutsfattaress fall har det varit ett delegationsbeslut till den yrkestiteln så länge de har haft den positionen men någon beslutsfattare har fått delegationen under de senare åren i tjänsten.

7.2 Uppfattningar av begreppet ”särskilda skäl”

Studiens andra frågeställning är hur beslutsfattare uppfattar de två lagparagraferna 10§ och 11b§ i skollagens sjunde kapitel som är specificerade i bakgrunden. Gemensamt för alla intervjuer var att beslutsfattarna beskrev sina uppfattningar om begreppet ”särskilda skäl”. Den övriga texten som står i skollagens paragrafer gav inte möjlighet för beslutsfattarna att uppfatta på annat sätt än det sakliga som står beskrivet i lagtexten.

Beslutsfattarnas uppfattningar om ”särskilda skäl” genomsyrades av egna tolkningar av begreppet. I kategoriseringsarbetet framkom tre kategorier avseende hur beslutsfattarna uppfattar begreppet ”särskilda skäl” och hur de med grund i sin uppfattning om ”särskilda skäl” hanterade ansökningarna och tog beslut utifrån dessa. Kategorierna som framträdde var *diagnos som grund för tidig skolstart*, *diagnos som grund för uppskjuten skolplikt*, och *särskilda skäl öppnar upp för möjligheter*.

7.2.1 Diagnos som grund till tidig skolstart

Beslutsfattarna som uppfattar att alla barn ska gå vidare till skolan har agerat genom att låta vårdnadshavarna ansöka om tidig skolstart för sitt barn. Barnet börjar då i skolår ett i anpassad grundskola som sexåring i stället för att börja i förskoleklass i grundskolan. Det finns också beslutsfattare som menar att det är skolan som ska anpassa undervisningen utifrån de barn som går i förskoleklass. Det framkom aspekter i materialet om att skolan är en rättighet som alla barn har från sex års ålder.

Barn har rätt till utbildning och barn har rätt till att börja i skolan och att vår skola ska alltid kunna ta emot alltså ska anpassa utifrån de barn som börjar. Så jag tänker att den är den är viktig utifrån barnets rätt till utbildning och det är ju det lagstiftaren också har varit att det liksom inte. Det ska inte. Det naturliga eller att man ska kunna börja i skolan när man fyller sex år. Ja, det, det är en viktig rättighet för barn (F).

En anpassning av tidig skolstart kan enligt beslutsfattarna innebära att barnet blir beviljad tidig skolstart i den anpassade grundskolans år ett med tillägget att barnet går det året två gånger. Detta är en bieffekt av att det inte finns någon förskoleklass i den anpassade grundskolan vilket flera av studiens beslutsfattare anser vara en brist i skollagen som uppstod när det togs beslut 2018 om att förskoleklassen skulle bli obligatorisk.

Vårans grundinställning är att man ska gå vidare till skolan. Och därför tillämpar vi här i kommunen mer tidig skolstart. Barn har rätt till utbildning och barn har rätt till att börja i skolan och att vår skola ska alltid kunna ta emot alltså ska anpassa utifrån de barn som börjar. Utifrån formuleringen särskilda skäl kan det antas att det föreligger en ganska stark presumtion att skolplikten ska börja fullgöras höstterminen det kalenderår då barnet fyller sex år. För mer vägledning i fråga om vad som kan utgöra sådana särskilda skäl behöver man vända sig till andra rättskällor (E).

I kategorin diagnos som grund till tidig skolstart menar beslutsfattarna att det inte är rätt mot barn att flyttas mellan olika skolformer. Det vill säga att låta barnet börja i förskoleklassen för att sedan byta till den anpassade grundskolan i skolår ett. Beslutsfattarna menar därför att det är av vikt att i dessa beslut vara så säkra de kan för att barnet ska hamna i rätt skolform från början.

Vi kan inte bolla med barn och flytta runt om utan vi måste försöka vara så träffsäkra som möjligt (F).

Beslutsfattarna i kategorin anser inte att vårdnadshavarnas oro för att deras barn har en diagnos som till exempel autism är ett särskilt skäl till att bevilja uppskjuten skolplikt. Utan majoriteten av de barn vars vårdnadshavare söker om uppskjuten skolplikt nekade det. För de barn som har intellektuell funktionsnedsättning hänvisar beslutsfattarna vårdnadshavarna att i stället ansöka om tidig skolstart eftersom de anser att barnet kommer att tillhöra den anpassade grundskolans målgrupp.

Vårdnadshavarna är oroliga för de är födda sent på året att de inte skolmognar, att de har autism eller någon annan diagnos. Det struntar vi i egentligen i för att det är en oro från vårdnadshavarna (G).

En beslutsfattare beskriver att det underlag hen samlar in är vårdnadshavarnas ansökan samt en pedagogisk utredning som förskolans specialpedagog har gjort. Beslutsfattaren för inga samtal med någon som en fast rutin utan menar att det sker om det skulle råda olika beskrivningar om barnet i det insamlade underlaget från vårdnadshavare och förskola.

Nej jag för inga egentliga samtal om jag inte får frågor när jag får in alltså till exempel kan det ju vara så om vårdnadshavaren ansöker om något och säger något och så säger förskolan helt något annat då. Då kan jag ju ringa upp vårdnadshavaren till exempel och kring det eller så. Annars så för jag inga direkta samtal. Ofta har ju vårdnadshavaren ringt något år innan eller något halvår innan och frågat hur gör jag. Jag funderar på det och vårdnadshavaren har också nästan alltid haft en tät dialog med förskolan tänker jag i det (F).

Hen menar att hen tänker att oftast har vårdnadshavarna och förskolan tät dialog, och att när ansökan om uppskjuten skolplikt inkommer har alla samtal som behövs redan förts med behörig personal på förskolan.

En annan beslutsfattare beskriver att innan en ansökan från vårdnadshavarna kommer in inleds processen med ett informationsmöte där vårdnadshavarna, elevhälsans verksamhetsutvecklare, förskolans rektor samt förskolans specialpedagog deltar. Mötet syftar till att informera vårdnadshavarna om uppskjuten skolplikt och tidig skolstart. Därefter ansöker vårdnadshavarna till beslutsfattaren som i sin tur träffar förskolans rektor och specialpedagog samt chefen för barnhälsan innan ett beslut tas. Det underlag som ligger till grund för beslutet är vårdnadshavarnas beskrivning av barnet samt en blankett som förskolan fyller i med frågeställningar under rubrikerna; sociala förmågor, språkutveckling och kommunikation, motorik samt övrig information. Beslutsfattaren beskriver att hen helst vill att förskolans specialpedagog medverkar när pedagogerna besvarar blanketten då det varit varierande kvalitet i underlaget.

Jag pratar alltid med chef barnhälsan, alltid rektor förskola. Det är vår process, de är alltid med och där har vi ett samtal med rektor direkt. Jag och chef barnhälsan har alltid de samtalen tillsammans med rektor och också specialpedagog i de fallen som vi känner och det beror ju lite på för ibland så räcker den informationen vi har fått in den är så tydlig och bra som man kan fatta ett beslut utifrån den. Men ibland då är det otydligare och då behöver vi mer information. Vad står detta för egentligen då? Då har vi möte med rektor eller och eller specialpedagog. Men alltid rektor (G).

En kvalitativ skillnad i kategorin är att den beslutsfattare som beskriver att de i deras kommun oftast beviljar tidig skolstart inte nämner att skollagen skapat problem. Till skillnad från den beslutsfattare som menar att skolan är en rättighet för alla barn och att det är skolan som ska anpassa. Hen menar att barn hamnar i kläm eftersom det inte finns någon förskoleklass i den anpassade grundskolan.

7.2.2 Diagnos som grund till uppskjuten skolplikt

Beslutsfattarna uppfattar att begreppet särskilda skäl i skollagen skulle behöva konkretiseras. En kvalitativ skillnad är att det finns beslutsfattare som beskriver att de tar hjälp av andra källor för att få stöd i att konkretisera begrepp. Andra beslutsfattare menar att det är vårdnadshavarna som i sin ansökan definierar det särskilda skälet.

Skollagen är ganska full med just den här frasen särskilda skäl. Och vad ett särskilt skäl är Ja det är ju väldigt.... Olika det kan bestå av olika saker, men det kan också tolkas olika saker och det har ju tolkas olika genom åren. Ehh vi har vi som sysslar med myndighetsbeslut, har nära samarbete med våra förvaltningsjurister (C).

Beslutsfattarna i kategorin diagnos som grund till uppskjuten skolplikt uppfattar begreppet särskilda skäl som att barnet ska ha en diagnos. Exempel på diagnoser som beslutsfattarna nämner är intellektuell funktionsnedsättning och autism. Gemensamt för beslutsfattarna är att de poängterar att barn inte ska diagnostiseras för tidigt. De anser att det är positivt att barnet stannar ett extra år på förskolan under tiden som barnet kan komma att utredas.

Lindrig intellektuell funktionsnedsättning brukar vi släppa igenom att dem får börja förskoleklassen och liksom tills vidare. Men när det är medelsvår eller svår så då beviljar vi uppskjuten skolstart (D).

Det kan också vara väldigt, väldigt grav autism och så där man känner att och då vet vi ju inte om alltså där kan det ju komma det är väldigt svårt att hitta alltså, om det är autism eller om det är en IF för alltså så där är ju det är inte helt lätt att ställa rätt diagnos så tidigt (A).

Flera beslutsfattare menar att grundskolans miljö inte är gynnsam för ett barn som har diagnostiserats med intellektuell funktionsnedsättning. Till exempel menar beslutsfattarna att grundskolans miljö inte är anpassad för alla barn då barnet kan ha stora omsorgsbehov och att personaltätheten skiljer sig åt mellan förskola och skola för att kunna tillgodose och möta de behoven.

Om vi hade satt ett barn med den problematiken i skolan ehh så hade barnet riskerat att fara illa därför att jag tänker rent omvårdnadsmässigt. Så klart är där vuxna så men men det är inte samma personaltäthet som det är på förskolan (D).

Alltså när de misstänker intellektuell funktionsnedsättning nej, alltså det går inte att det skulle inte vara rätt mot barnet att låta dem gå upp i förskoleklass, inte för att det är en dålig verksamhet men det är inte anpassat för dem (D).

Vid en diagnos som intellektuell funktionsnedsättning anser beslutsfattarna att det enda alternativet är att få uppskjuten skolplikt i väntan på att den anpassade grundskolan ska ta vid i skolår ett. Att låta barn gå upp i grundskolans förskoleklass anses inte heller i denna kategori vara rätt mot barnet då det skulle bli flera övergångar mellan skolformer på ett år. Trots att uppfattningen om att uppskjuten skolplikt är den rätta vägen att gå vid medelsvår intellektuell funktionsnedsättning.

Det finns beslutsfattare som menar att det är centralt att problematisera och reflektera över vad ett extra år på förskola ska ge barnet. Det ska vara meningsfullt och inte enbart förvaring i väntan på att skolplikten träder in. Det framkom aspekter i materialet om att det är betydelsefullt att barnet trivs på förskolan om barnet ska få uppskjuten skolplikt. Det är också av vikt huruvida förskolans pedagoger beskriver att barnet fortsätter att utvecklas på förskolan eller om de upplever att barnet är i behov av nya utmaningar.

Vi, vi kan inte ha, det finns ingen idé att liksom fortsätta ifall inte barnets trivs alls, då finns det inget. Då finns det inga, då finns det inte en grund för en god utveckling hos barnet heller ifall de inte trivs ordentligt (C).

En kvalitativ skillnad är att en beslutsfattare reflekterar över vad som kan hända om ett barn beviljas uppskjuten skolplikt men att det sedan visar sig att barnet inte kommer att tillhöra den anpassade grundskolan.

Nackdelen om vi beviljar uppskjuten skolplikt och barnen får gå kvar, men det visar sig sedan att nej, men barnet tillhör inte anpassad grundskola utan

det här var någonting som vårdnadshavarna tyckte eller ja, att vi fattar det på felaktiga grunder. Då har man ju faktiskt tagit bort möjlighet. Alltså, barnet hamnar ju i ett sammanhang där man hela tiden är ett år äldre (G).

Gemensamt för beslutsfattarna i kategorin är att de har en tydlig rutin i ärendegången framarbetad och den är baserad på §10 i skollagens sjunde kapitel. En beslutsfattare beskriver att de i kommunen har en systematisk process i ärendegången och hen anser att det är en fördel med upparbetade kontaktvägar. På så vis får de i ett tidigt stadie veta vilka barn som kan bli aktuella för uppskjuten skolplikt. Vikten av en tydlig rutin poängteras för att beslutsfattaren ska känna sig trygg samt för att förebygga att det inte ska uppstå konflikter mellan förskolans och skolans rektorer huruvida barnet ska stanna ett år till på förskola eller gå i förskoleklass.

Det har varit då en diskussion då mellan förskolelektorerna och grundskolelektorerna och det är därför jag har fått det här uppdraget för att förskolelektorerna menar att det här är ett barn som kräver väldigt mycket resurser och hjälp och stöd och dem ska då egentligen gå till grundskolan. Men grundskolan känner ju att den nivån som dem barnen befinner sig på och det stora omsorgsbehovet som de har så har de svårt att mötas sen har de ju enligt lag rätt alltså de ska ju ta hand om dem barnen (A).

Denna erfarenhet nämns gällande barn som har blivit diagnostiserade med intellektuell funktionsnedsättning. Skillnader i resurser har legat till grund för konflikter mellan rektorerna och beslutsfattaren fick i ett sent skede komma in och lösa ”problemet”. För att förebygga dessa konflikter har en tydlig rutin tagits fram samt att den skolform där barnet ska gå i får extra ekonomiska resurser.

Beslutsfattarna beskriver att ärendegången går till så vida att vårdnadshavarna ansöker om uppskjuten skolplikt. En del kommuner erbjuder e-tjänst och en del kommuner använder pappersblanketter. Gemensamt för beslutsfattarna i kategorin är att alla samlar in skriftliga underlag från förskolan i form av en pedagogisk utredning. Det är olika huruvida beslutsfattarna samlar in skriftliga underlag från andra professioner som är kopplade till barnet, till exempel psykolog, logoped och läkare. Det råder kvalitativa skillnader i hur beslutsfattarna anser att vårdnadshavarnas röster har betydelse för deras beslut.

Ehh föräldrarna brukar sällan vara så utförliga i själva ansökan och jag tycker inte det är så viktigt heller utan jag tycker underlaget är det viktigaste. Jag tänker att de har svårt att uttrycka sig ehh med våra begrepp och så jag tycker inte det är det viktigaste utan det viktigaste är ju vad professionen säger alltså specialpedagogen (D).

Att man också har en tät dialog med vårdnadshavare (H).

En del beslutsfattare för inga samtal med vårdnadshavarna medan andra beslutsfattare har det i sin rutin. Det som skiljer dem åt är att det finns beslutsfattare som i rutinen har möte och det finns de som har samtal via telefon med vårdnadshavarna.

Förskolans rektor är alltid involverad i processen då hen påverkas och är i behov av att veta om barnet ska gå kvar på förskolan eller inte eftersom platserna på förskolan är begränsade. En annan yrkesroll i förskolan som är viktig enligt beslutsfattarna är förskolans specialpedagog.

Beslutsfattarna beskriver att specialpedagogen är involverad både i det skriftliga underlaget och att det är en yrkesroll de ofta för samtal med. En beslutsfattare beskriver att hen ofta för samtal med flera olika personer inom förskolan förutom rektor och specialpedagog och menar att det är viktigt att samtala med de som är närmst barnet.

Det kan vara förskollärare, det kan vara assistenten. Det kan vara specialpedagogen och nämen ofta pratar jag med flera. Ja, de som jag behöver prata med de som känner barnets bäst. Det kan ju vara specialpedagog men det kan också vara den barnskötare som har haft hand om barnet i fyra år (C).

En beslutsfattare beskriver att när hen har några ansökningar som är kompletta med underlag lyfter hen dessa med sin chef som delegerat myndighetsbeslutet till hen. Det är den personen som alltid har sista ordet om de olika personerna skulle tycka olika. När beslut är taget meddelas vårdnadshavarna skriftligt av alla beslutsfattarna i kategorin. Det är en beslutsfattare som beskriver att hen enbart kryssar i ja eller nej om barnet får beviljat uppskjuten skolplikt eller inte, utan att skriva motivering. Hen menar att det är ett offentligt dokument och att det är av vikt att ha i åtanke att barnet själv kan komma att läsa dokumentet en dag.

7.2.3 Särskilda skäl öppnar upp för möjligheter

I kategorin särskilda skäl öppnar upp för möjligheter framkom det aspekter från beslutsfattarna gällande att skollagen har skapat problem. Detta då förskoleklassen 2018 blev en obligatorisk skolform i det svenska utbildningsväsendet. Flera av beslutsfattarna menar att barn som i framtiden kommer att bli målgrupp för den anpassade grundskolan hamnar i kläm eftersom det inte finns någon förskoleklass i den anpassade grundskolan. Det framkom även argument om att alla barn inte får lika mycket tid i skolan när barn beviljats uppskjuten skolplikt och stannar ett extra år på förskolan. I den här kategorin är de beslutsfattare som anser att det finns olika typer av ”särskilda skäl”. Det kan vara allt ifrån att barnet nyligen har kommit till Sverige, varit mycket frånvarande från förskolan på grund av sjukdom eller att en utredning av barnet pågår.

Har man haft cancer sedan man var två år ända upp till fyra då kanske man bara har gått på sin förskola i ett år. Man har inte en social kompetens, man är kanske liten till växten. Ehh sent utvecklad, har inte kunnat utveckla sitt tal ordentligt på grund av att man har haft annan sjukdom som har hindrat ens utveckling helt enkelt. De barnen är ju alla oftast väldigt överens om att de skulle må bra av att få kvar på förskolan så de kommer i kapp lite (C).

Beslutsfattarna i den här kategorin lyssnar in vårdnadshavarnas bedömning av vad varje barn behöver men även på förskolans specialpedagogers bedömning. I den här kategorin framkommer det att vårdnadshavarna är betydelsefulla för att det är de som känner barnet bäst men också att förskolans specialpedagoger är av vikt för de har kunskapen om barnets utveckling. Beslutsfattarna i den här kategorin ställer sig frågan vad barnet gynnas av.

Det händer att vi under bedömargruppens gemensamma reflektioner tvingas ställa oss frågan kring på vilket sätt det aktuella barnet skulle gyn-

nas av ett extra år i förskolan. Kommer det extra året resultera i bättre förutsättningar för barnet att tillgodogöra sig utbildningen i förskoleklassens verksamhet? Mot detta är skolhuvudmännen skyldiga att ge varje barn en skolundervisning präglad av kvalitet och likvärdighet, anpassad tills varje barns behov, utveckling och mognadsgrad (A).

Det framkommer också aspekter i materialet gällande att beslutsfattarna kan påverka vårdnadshavarna till att ta ett beslut åt en viss riktning. Beslutsfattarna menar att förskolan har en viktig roll i att påverka vårdnadshavarna tidigt för att de ska ansöka om uppskjuten skolplikt.

Utifrån denna uppfattning om särskilda skäl behandlar beslutsfattarna ärendet olika. Beslutsfattarna är överens om att de tar beslut som kan förändra barns liv och påtalar att det är livsavgörande beslut som tas. Därför är det av vikt att beslutsfattarna ser till varje individs specifika ansökan.

Just det att man påverkar ja, men det kan ju vara livs alltså avgör väldigt avgörande beslut i liv i framtiden (D).

Det är livsförändrande beslut som så då måste jag känna att nej, men det är rätt (A).

Beslutsfattarna i den här kategorin för ofta samtal med både personal och specialpedagoger från förskolan men har också väldigt nära dialog med föräldrarna. Dessa beslutsfattare upplever att det är betydelsefullt med samtal så att besluten känns rätt både ur förskolans och skolans perspektiv men också ur vårdnadshavarnas. Beslutsfattarna anser att det är centralt att tydliggöra för vårdnadshavarna vilka beslut de tar när de ansöker om uppskjuten skolplikt.

Beslutsfattarna betonar att det är ett beslut som påverkar barnet hela skoltiden igenom. Specialpedagogerna på förskolorna och skolorna har här en avgörande roll för att tyda och förmedla den information som ska tas i beaktande av både vårdnadshavarna och beslutsfattarna.

Föräldrarna kanske inte vet vad de fattar för beslut egentligen eller det vet dem ju, men man kan påverka dem genom att säga att vi, Vi tror att det bästa vore för Kalle att gå kvar i förskolan ett år till därför att han behöver utvecklas mer. Han kan få stöd i ett språk eller om man liksom försöker att kanske påverka föräldrarna i sitt beslut (I).

Det gör jag med specialpedagogerna som är hos mig ehh för jag tänker att det är de som sitter som spindeln i nätet. Det är experterna. Jag är ju inte förskollärare har aldrig jobbat i förskolan. Jag behöver deras expertis och de har ju jobbat som specialpedagog er väldigt länge så deras ord väger ju väldigt tungt (D).

Det finns beslutsfattare som har samtal som en rutin i ärendegången. En del beslutsfattare anser att det är av betydelse vad förskolans specialpedagog beskriver medan andra inte nämner förskolans specialpedagog alls. Likaså råder skillnader i vilket underlag beslutsfattarna samlar in innan de tar beslut om uppskjuten skolplikt. Beslutsfattarna som beskriver att de för samtal och samlar in underlag beskriver att det är väsentligt att få olika vinklar och en samlad bild från

olika personer runt omkring barnet. Det är samma beslutsfattare som beskriver att de lägger ner mycket tid på ansökningarna.

Och så tittar vi på i den gruppen, då finns det en specialpedagog, skolläkare, skolpsykolog och så jag beslutsfattare och så diskuterar vi. Det är liksom allt liksom de här casen så att man känner att det är rätt och det är specialpedagogen då i den gruppen tittar på det pedagogiska och så där. Man får lite olika vinklar på det. Och sen, så skriver jag fram beslut och vårdnadshavare då informeras om beslut (A).

När det kommer till de beslutsfattare som hamnar i kategorin särskilda skäl öppnar upp för möjligheter kommer det fram en viss osäkerhet. Det talas om att det tas väldigt få beslut om uppskjuten skolplikt över lag men att ansökningarna har ökat de senaste åren. Då beslutsfattarna oftast inte har kontakt med barnet eller någon insyn i det som varit under barnets liv uppfattar några beslutsfattare att det är av vikt att det byggs upp en rutin kring myndighetsbeslutet som uppskjuten skolplikt är.

Och det är jag själv också som har drivit fram det förut om jag nu ska fatta de besluten så måste jag är ju inte psykolog eller specialpedagog alltså jag då vill jag känna att jag är trygg med det liksom (A).

Att skapa en tydlig rutin som beslutsfattarna kan falla tillbaka på upplever beslutsfattarna som en trygghet när de ska ta beslut som kan vara livsavgörande för barns framtid.

En annan aspekt gällande lagtexten är enligt beslutsfattarna att det kan skapas problem när barn beviljas uppskjuten skolplikt eftersom förskolan inte är en obligatorisk skolform. En beslutsfattare menar att hen alltid frågar förskolan om barnets närvaro på förskolan och vid hög frånvaro ges ett nej i ansökan om uppskjuten skolplikt. Agerandet motiveras med att det är bättre att vara i en pedagogisk verksamhet för det fortsatta lärandet än att vara hemma i ett år.

Då har ju inte vi någon som helst rätt att lägga oss i vad familjen gör med sitt barn under det där året som de har uppskjuten skolplikt. Med andra ord kan familjen ta ur sitt barn ur förskolan (C).

Efter att underlag är insamlat tar beslutsfattarna ett beslut utifrån förskolans och vårdnadshavarnas inlämnade uppgifter. Flertalet beslutsfattare meddelar att vårdnadshavarnas oro inte är skäl för uppskjuten skolplikt.

7.3 Betydelsen av uppskjuten skolplikt för barnet

När resultatet presenteras nedan gällande hur beslutsfattarna uppfattar att uppskjuten skolplikt får för betydelse för barnet är beslutsfattarna från alla kategorier inkluderade. Alla beslutsfattare upplever att de har barnets bästa i fokus.

Barnets bästa både i nutid och i framtid står i centrum enligt beslutsfattarna som anser att det är individuellt för varje barn huruvida det är en fördel eller nackdel att stanna kvar på förskola eller börja i förskoleklass.

Barnets bästa är absolut kärnan i våra bedömningar och handläggningar. Vad blir det bästa för just det här barnet och vad är det bästa nu? Men också, vad är det bästa i längden? För man måste titta på hela barnets skolgång (C).

Ser ingen nackdel alls med att barnet stannar ett år på förskolan. Det skulle väl vara om barnet frågar varför man går kvar på förskolan. Till exempel hade vi ett barn som stannade på förskolan ett extra år att om barnet hade följt med till förskoleklass hade barnet varit stressad, att skolan hade varit för otydlig för hen (B).

En vanlig åsikt bland beslutsfattarna är att det generellt inte är en nackdel att stanna kvar på förskolan ett extra år. Förskola anses av beslutsfattarna vara mer anpassad för att ta hand om omsorgsbehoven hos barn med särskilda skäl än förskoleklassen. Förskolans miljö anses vara mer gynnsam för barn med särskilda skäl. Detta kan enligt beslutsfattarna bero på att förskolan anses ha mer resurser i form av personal. Studiens resultat visar att detta är helt beroende på hur beslutsfattarna har uppfattat begreppet ”särskilda skäl.”

Barnets sociala relationer har enligt beslutsfattarna betydelse för hur väl det trivs antingen på förskolan eller i förskoleklassen. Har barnet goda sociala relationer med andra barn, vuxna och ett fungerande samarbete med familjerna så kan båda skolformerna lyckas. Finns det goda relationer till yngre barn på förskolan kan detta ha en god påverkan på ett barn som beviljas uppskjuten skolplikt.

Att ett barn är fysiskt stor och upplevs större av de yngre barnen kan dock enligt beslutsfattarna påverka självbilden och relationerna negativt. Detta trots att beslutsfattarna beskriver förskolans miljö som en miljö där barn skapar relationer utan koppling till ålder. Beslutsfattarna menar att sociala relationerna är av vikt men att det är någonting som beslutsfattarna inte kan ta hänsyn till när det kommer till beslutet om uppskjuten skolplikt. Beslutsfattarna menar att det blir en skillnad i vad som det läggs tyngd kring. I förskolan kan omvårdnad och sociala aspekter vara en stor del av undervisningen medan i skolan flyttas tyngden till kunskapsorienteringen.

Det är jättesvårt att ha en uppfattning om det, för man känner ju inte barnet som är på väg in till förskoleklassen Men det är ju också ofta så eller ofta de fall där det har varit så, har man ju ändå lyft fram de sociala aspekterna mycket. Och det tänker jag det beror väl på att man kommer från förskolan där sociala relationer är viktigt och det är det ju även i skolan, men det är inte kunskapsuppdrag på det viset (I).

Barnets bästa är i centrum enligt beslutsfattarna men det är svårt att veta huruvida rätt beslut tas. Beslutsfattarna uppger att det är svårt att ha en åsikt om hur det påverkar barnet, det är inte heller i beslutsfattarnas uppdragsbeskrivning att undersöka eller ha åsikter kring detta.

Beslutsfattarna påtalar att det är svårt att analysera hur det skulle ha blivit för ett barn om beslut som togs inte blivit taget. Beslutsfattarna menar att detta skulle i så fall öppna upp generaliserande beslut och den individuella bedömningen bli lidande. Det är inte heller så att beslutsfattarna väljer att följa upp de beslut som tas. Det är enligt beslutsfattarna svårt att jämföra ett läge med ett icke-läge. När beslutet är taget gäller det. Det finns inga sätt att mäta om ”rätt” mängd kunskap har tagits in det året som barnet blev kvar på förskolan eller nekades uppskjuten skolplikt och följde med jämnåriga till förskoleklassen.

Det är enligt beslutsfattarna en fördel att ha pedagogisk bakgrund när beslut om uppskjuten skolplikt ska tas. Beslutsfattarna menar att de pedagogiska underlagen är de som är svårast att avläsa. När beslutsfattarna har en pedagogisk bakgrund, antingen som förskollärare eller lärare så vet hen vart barnet antingen kommer ifrån eller ska till och detta kan göra det enklare att känna säkerhet i beslutet.

Både de psykologiska underlagen och de medicinska är lättare för beslutsfattarna att ta till sig än den pedagogiska utredningen som kräver förförståelse för den som läser. Beslutsfattarna litar på att andra yrkeskategorier har gjort ett genomtänkt underlag.

Hos flertalet kommuner finns framarbetade tydliga rutiner för att säkerställa processen före beslutet tas. Dessa beslutsfattare upplever ingen oro för att deras beslut skulle påverka barnet negativt. Kommuner med otydliga rutiner och beslutsfattare utan erfarenhet oroar sig dock ofta för hur deras beslut kan komma att påverka barnet i framtiden.

8 Diskussion

Kapitlet inleds med att diskutera det resultat som kommit fram utifrån studiens syfte och forskningsfrågor och kopplas till tidigare forskning samt teoretiska perspektiv. Därefter diskuteras specialpedagogens roll i relation till uppskjuten skolplikt. Kapitlet följs av en metoddiskussion och avslutas med att visa studiens kunskapsbidrag samt förslag till vidare forskning.

8.1 Resultatdiskussion

Studiens syfte var att utifrån ett specialpedagogiskt perspektiv och med en fenomenografisk ansats beskriva hur nio beslutsfattare, i olika kommuner, uppfattar fenomenet uppskjuten skolplikt. Avsikten var också att söka efter och beskriva likheter och skillnader i beslutfattarnas uppfattningar kring fenomenet. De frågeställningar som studien avsåg att besvara var: Vilken yrkesroll hos olika huvudmän i Sverige tar beslut om uppskjuten skolplikt för sexåringar med särskilda skäl? Hur uppfattas direktiven kring uppskjuten skolplikt för sexåringar med särskilda skäl av beslutfattarna och hur agerar dem utifrån sin uppfattning? Hur menar beslutfattarna att besluten får betydelse för barnen?

Resultatdiskussionen inleds med att diskutera hur beslutfattarna anses inta ett relationellt eller kategoriskt perspektiv när prövningar görs och beslut tas om uppskjuten skolplikt. Därefter är alla beskrivningskategorier uppdelade och diskuteras under egen rubrik; *diagnos som grund till tidig skolstart*, *diagnos som grund för uppskjuten skolstart* och *”särskilda skäl” öppnar upp för möjligheter*. Resultatdiskussionen avslutas med en diskussion om vilken betydelse uppskjuten skolplikt kan ge för barnen.

8.1.1 Beslutsfattarna

Bsluten som tas gällande att låta barn stanna kvar på förskola eller gå vidare till förskoleklass i grundskolan är beroende av vilket specialpedagogiskt perspektiv som beslutfattarna intar. Ahlberg (2007b) benämner de två perspektiven som studien utgår ifrån som kategoriskt eller relationellt. Vi var nyfikna på vilket av dessa perspektiv som beslutfattare intar när prövningar görs och beslut om uppskjuten skolplikt tas.

Utifrån resultatet förstår vi det som att det finns beslutfattare som agerar utifrån det relationella perspektivet men även utifrån det kategoriska perspektivet baserat på deras beskrivningar av hur de agerar. De specialpedagogiska perspektiven synliggjordes med andra ord i handlingsdimensionen hos beslutfattarna. Resultatet visar att flera beslutfattare har en tanke om att det är en rättighet att gå vidare i utbildningstrappan. Att stanna kvar i förskolan kan enligt några beslutfattare skapa problem senare i livet i och med att man inte har samma ålder som sina klasskamrater. Dessa beslutfattare har intagit det som Ahlberg (2007b) kallar ett kategoriskt perspektiv genom att se på barn i behov av åtgärder som ska sättas in på individnivå.

Av de nio beslutfattarna var det inga som hade samma yrkestitel idag. De hade olika utbildning och tagit sig till sina yrkesroller på olika vis. Att det skiljer sig så mycket gällande vilken yrkesroll som har fått beslutet om uppskjuten skolplikt delegerat till sig i denna relativt lilla studie är anmärkningsvärt men kan också ge en förklaring till att uppfattningarna av ”särskilda skäl” skiljer sig åt i olika kommuner. Att begreppet ”särskilda skäl” aldrig har operationaliserats som

Sandberg m.fl. (2010) uttrycker, blir via denna studie tydligt och konsekvenserna för barnen blir en skola som inte är lik för alla.

Vogler m.fl. (2008) menar att de flesta barn som har särskilda skäl är odiagnostiserade barn med särskilda behov. Detta i enlighet med den analys som gjorts i denna studie som visar att särskilda skäl kan vara en variation av svårigheter eller diagnoser. Vidare menar Vogler m.fl. (2008) att barn i behov av stöd kan ses som en social konstruktion där sammanhanget skapar behoven. Ofta är gränsen tunn mellan barnets behov av särskilt stöd och personalens behov av särskilt stöd. Även det förenas med analysens ena kategori som har uppfattningen att barnet ska gå vidare till skolan för att sättas i ”rätt” miljö när bedömningarna om behoven ska göras. Ahlberg (2007a) framhåller att fokuset i ett relationellt perspektiv är på samspelet mellan individen och dess omgivning.

Andersson (2020) menar att lärare i grundskolan och lärare i den anpassade grundskolan har olika förutsättningar för att kunna genomföra och planera lektioner. Dessa förutsättnings olikheter kan bland annat ses i klassernas storlek och arbetsbelastning.

Det som skribenterna till denna studie ställer sig fundersamma kring är huruvida beslutsfattarna är insatta i den verksamhet de tvingas ta beslut kring. De vill ta beslut som är för barnets bästa men i vissa fall tar beslutsfattarna dessa beslut utan kunskap om den faktiska verksamhet som barnet ska stanna kvar i eller flyttas upp till. Det torde vara svårare för en chef för den centrala barn och elevhälsan att ta beslut gällande ett barns uppskjutna skolplikt än för rektor i den mottagande skolan. Detta då rektor är närmre den utbildning som barnet eventuellt ska hamna i. Dock kan det anses enklare att ta opartiska beslut när beslutsfattaren har övergripande ansvar och inte enbart ekonomiskt ansvar för den ena enheten som barnet antingen ska från eller till. Beslut som tas på organisationsnivå kräver att beslutsfattaren tar ansvar för alla barn och ungas utbildning inte enbart de som hamnar i särskilda behov. Fischbein (2007) menar att beslut som tas på organisationsnivå kan tendera att försvåra för eleverna i särskilda behov.

De beslutsfattare som intar det som (Ahlberg, 2007a) benämner som ett relationellt perspektiv försöker se hela barnet i ett vidare perspektiv och dess situation och lägger anpassningarna på förskola och grundskola. Dessa beslutsfattare menar det kan finnas fördelar och nackdelar för barnet med både beviljandet och avslag av uppskjuten skolplikt och dessa måste tas i beaktande vid beslutet oavsett diagnos och andra särskilda skäl.

När diagnos leder till antingen uppskjuten skolplikt eller tidig skolstart oavsett barnets övriga situation har beslutsfattarna intagit ett kategoriskt perspektiv. De letar diagnoser genom neurologiska och psykologiska förklaringar hos barnets beteenden. Nilholm (2007) menar att specialpedagogiska insatser anpassas efter vilket perspektiv som intas och vid ett kategoriskt perspektiv söks svaren i de medicinska förhållandena som beskrivs.

Studiens skribenter är samstämmiga med studiens resultat gällande att det är en fördel att ha en pedagogisk bakgrund som beslutfattare, tillägg till detta innefattar en reflektion kring att det också kan vara en fördel att ha en pedagogisk bakgrund i den kommun som beslutsfattarna ska ta beslut kring.

8.1.2 Diagnos som grund till tidig skolstart

En av uppfattningarna som kom fram i resultatet var att förskoleklassen är en rättighet som alla barn har och att alla barn kan följa den utbildningstrappa som råder i det svenska utbildningsväsendet. I Weléns (2022) avhandling motstrider hon det och argumenterar för att när barn som är i behov av anpassad skola börjar i förskoleklass, gör de det på samma villkor som andra barn och att det påverkar barns utveckling och lärande negativt. Beslutsfattarna var av den åsikten att det är skolan som ska anpassa sig till barnets behov. I Weléns (2022) forskning har det framkommit att lärartätheten skiljer sig åt mellan förskola och skola. På så vis blir det en utmaning för lärare i förskoleklassen att möta varje barn samt att se till att alla barn kan tillägna sig utbildningen i den nya skolformen. Är det dessutom som Ackesjö (2014) hävdar svårt att få till en kontinuerlig samverkan mellan skolformerna, där de olika professionerna möts innan övergången, kan det vara utmanande för lärarna att anpassa undervisningen till alla barns olika behov.

Samtliga beslutsfattare talar om att de tar livsavgörande beslut för barn i Sverige, när de beslutar i frågan om uppskjuten skolplikt. Welén (2022) problematiserar huruvida alla barn verkligen får möta en likvärdig utbildning efter att förskoleklassen blev obligatorisk 2018. Detta kan även problematiseras utifrån resultatet i denna studie då yrkeskategorierna som tar beslut inte är samma eller har samma krav på utbildning i de olika kommunerna som är tillfrågade i undersökningen.

Denna studie innefattar nio olika beslutsfattare med nio olika yrkestitlar och sju olika utbildningsbakgrunder. Av dessa nio framgår det att de uppfattar betydelsen av ”särskilda skäl” olika. När ”särskilda skäl” inte har samma betydelse i olika kommuner runt om i Sverige skapar detta behov av olika sorters inkludering och exkludering.

Personal på förskolor runt om i landet behöver göra kategoriseringar av barn för att kunna dokumentera och lämna över kunskap till grundskolan eller den anpassade grundskolan. Studiens resultat visar detsamma som Hellblom-Thibblin (2018) menar, att tanken om inkludering skapar frågor kring de kategoriseringar av barn som görs i utbildningssammanhang idag. Det skapas också frågor kring kategoriseringar när lagtextens formulering ”särskilda skäl” kan tolkas fritt. Det går att utläsa i beslutsfattarnas uppfattningar av ”särskilda skäl” att det är av variation då en kommun har satt en gräns på medelsvår intellektuell funktionsnedsättning medan i andra kommuner kan det handla om att barnet föddes sent på året, är nyanlännt till Sverige eller varit borta mycket från förskolan på grund av sjukdom.

Karsludd (2019) har i sin studie fått fram att förskollärare är skeptiska mot dokumentation på individnivå i förskolan. De menar att det är någonting som kan leda till sämre självkänsla för barnet. All observation och dokumentation är bedömande på något vis och därmed besvärlig. Flera av beslutsfattarna i denna studie tar ett beslut som kan vara avgörande för barns framtid utifrån denna dokumentation. Alatalo m.fl. (2017) menar att de förskolor som gör en professionell identifiering av barnets kunskapsutveckling i relation till verksamheten har tagit steg från den traditionsenliga omsorgsbiten och har den pedagogiska dokumentationen som ett stöd för att förstå. En sådan dokumentation kan med fördel lämnas över till beslutsfattarna inför ett beslut om uppskjuten skolplikt. Karlsudd (2019) menar att dokumentation kan ses som en form av kommunikation men att det också är ett sätt att legitimera en bedömningskultur, där bedömningen döljs i den dokumentation som kallas kommunikation. Det blir också tydligt både i Karlsudds (2019) studie och i denna studie att det finns ett normalspann där barn och elever helst ska befinna sig inom.

Studien visar att barn jämförs med andra barn och de som faller utanför normalspannet bedöms vara i behov av stöd eller ha särskilda skäl till att eventuellt inte gå vidare i utbildningstrappan. I många fall är det förskolans personal som uppmärksammar vårdnadshavare på att barnet är i behov av särskilt stöd. Det är förskolans specialpedagog som gör en pedagogisk utredning och det är i samråd med vårdnadshavare som insatser sätts in i förskolan. Vi ställer oss frågande till att det enligt skollag (SFS 2010:800) är vårdnadshavarens uppgift att söka efter rätt väg i utbildningsväsendet för sitt barn. Vårdnadshavare som inte behöver ha någon pedagogisk grund. Dock är det som en beslutsfattare säger att vårdnadshavarna är ju trots allt de som känner barnet bäst.

Beslutsfattare som samtalar med förskola och grundskola innan de tar emot ansökan kring uppskjuten skolplikt torde medföra en stor trygghet för vårdnadshavarna. Detta då vårdnadshavarna får information om huruvida de ska ansöka om uppskjuten skolplikt eller tidig skolstart. Vid sådana möten sker samverkan mellan vårdnadshavare, förskola och representant för beslutsfattare.

8.1.3 Diagnos som grund till uppskjuten skolplikt

Resultatet visar att beslutsfattarna agerar olika baserat på deras uppfattning av begreppet ”särskilda skäl” i lagtexten. Det finns beslutsfattare som inte ger uppskjuten skolplikt för barn som har vårdnadshavare som oroar sig över att deras barn har autism medan andra beslutsfattare menar att det extra året på förskola kan vara en möjlighet för att ta reda på huruvida barnet har autism eller intellektuell funktionsnedsättning eftersom de inte vill att barn får diagnoser för tidigt.

För beslutsfattarna i studien var vårdnadshavarnas röster om deras barn av olika stor betydelse för olika beslutsfattare när de skulle fatta beslutet kring uppskjuten skolplikt. Resultatet visar att agerande gällande ärendegången ser olika ut trots att beslutsfattarna i denna kategori har uppfattat ”särskilda skäl” på liknande vis. Olikheterna visar sig i huruvida vårdnadshavarnas åsikter är av vikt eller ej. Resultatet visar på ageranden och beslut helt grundade utifrån vårdnadshavarnas åsikter men också ageranden och beslut tagna helt enligt förskolans underlag och rekommendationer. Detta i motsats till det som visas i Lillvist och Wilders (2021) studie gällande hur övergången för barn med intellektuell funktionsnedsättning behöver individualiseras och anpassas efter barnets behov. Deras resultat visar också att det är av stor vikt med flexibilitet hos personalen och att vårdnadshavarnas kunskap om vad som är bäst för deras barn ska tas till vara.

Beslutsfattarna som har utgångspunkten att diagnoser är grund för uppskjuten skolplikt handlar i enlighet med Ackesjö (2015) som menar att i övergången mellan förskola och förskoleklass behöver barn få uppleva att de tillhör en gemenskap och att de har behov av social kontinuitet. De bästa övergångarna sker i grupp tillsammans med sina kompisar (Ackesjö, 2015). Har barnet då en diagnos som har lett till att hen har sökt sig till och skapat relationer med barn som är yngre än sig själv kan barnet förlora tillhörigheten om hen tvingas flytta över till förskoleklassen med jämnåriga som barnet inte har någon social relation med.

I studiens resultat framkom det att några av beslutsfattarna har identifierat samma problematik som Welén (2022) fick fram i sin avhandling om att det är skillnad i resurstilldelningen mellan förskola och skola. Beslutsfattarna har agerat på detta genom att skapa ekonomisk likvärdighet när det upprättas en ansökan om uppskjuten skolplikt. Den skolform som får eller behåller barnet får också ta del av extra pengar.

Beslutsfattarna beskrev att ett barn som har intellektuell funktionsnedsättning kan gynnas av att vara kvar på förskola ett extra år för att sedan börja i den anpassade grundskolan. Orsaker till det var att barnet kan ha stora omsorgsbehov och att personaltätheten i skolan då inte räcker till för att kunna tillgodose dem. Beslutsfattarnas syn på att det är mer personaltäthet i förskola och att det är en miljö där omsorgsbehoven då lättare kan bli tillgodosedda stämmer överens med informanterna i Weléns (2022) avhandling som också lyfte skillnaderna på den personaltäthet som råder i förskola och skola. Welén poängterade att dessa olika förutsättningar i pedagogiska resurser får betydelse för den lärare som ska möta varje barn och se till att hen tillägnar sig den nya skolformen.

8.1.4 ”Särskilda skäl” öppnar upp för möjligheter

I studiens resultat visar det sig att flertalet beslutsfattare menar att beskrivningar av barnets behov är av vikt och att de vill ha in så mycket information som möjligt kring barnet de ska ta beslut om. Många gånger vill de ha information av en specialpedagog, men även från läkare, logoped och psykolog som har träffat barnet. Hellblom-Thiblin (2018) menar att kunskapen om barnet i de olika pedagogiska miljöerna är det som är betydelsefullt. Det underlag som beslutsfattarna beskrev att de samlade in från förskolan är pedagogiska utredningar av det enskilda barnet. Resultatet i denna studie visar på så vis en bredare bild än den tolkning Alatalo m.fl. (2014) gjorde i deras studie om att förskolan mer arbetar för att utveckla gruppen än den enskilda individen.

Resultatet visar att det krävs mycket information och många möten och samtal för att kunna ta beslut om vad som är bäst för det enskilda barnet. Samverkan är viktig för att det inte ska bli för många övergångar under en kort tidsperiod. Resultatet visar att det, oavsett hur många beslut gällande uppskjuten skolplikt som tas i varje kommun, är betydelsefullt med rutiner för den som tar beslutet. I rutinen bör det även finnas tydligt vilka samverkanspartners som behöver finnas med inför beslutet om uppskjuten skolplikt.

Ett långtgående samarbete mellan förskola och förskoleklasspersonal med gemensamma möten och besök i varandras verksamheter är också något som gynnar barnen vid övergångarna mellan förskola och förskoleklass (Alatalo m.fl., 2017). Dock har inte alla beslutsfattare, i denna studie, samtal med förskolan när de ska ta beslut om barns framtid. Detta motstrider det som Alatalo m.fl. beskriver om att tid för samtal om alla barns utveckling ska gynna övergångarna men också ett gemensamt språk och ett syfte med överlämningarna.

Aspekter som framkom i resultatet om att det finns brister i skollagen sedan förskoleklassen blev obligatorisk 2018 kan kopplas till Weléns (2022) avhandling där hon menar att beslut som tas på makrosystemnivå påverkar mikrosystemnivån. Med det menar hon att när beslut togs att göra förskoleklassen till en obligatorisk skolform kom barn som är i behov av särskilt stöd fortsatta utveckling och lärande att påverkas. Detta eftersom specialverksamheter togs bort och barn i stället får börja i förskoleklass där de kanske inte får det stöd de är i behov av eller stanna ett extra år på förskola. De barn som behöver mest tid i skola får minst tid och det är ett problem som skollagen har skapat eftersom det inte finns någon förskoleklass i den anpassade grundskolan. Skribenterna till denna studie stämmer in med Welén och ifrågasätter om alla barn verkligen får möta en likvärdig utbildning sedan lagen trädde i kraft år 2018.

8.1.5 Betydelsen av uppskjuten skolplikt för barnen

För alla beslutsfattare i studien var barnets bästa i fokus vid beslut om uppskjuten skolplikt även om de agerade olika baserat på deras uppfattningar av lagtexten. Att ta reda på huruvida beslutsfattarna har tagit rätt beslut eller inte är svårt då det inte finns någon referensgrupp att förhålla sig till. Sverige är enligt Andersson och Granberg (2022) ett av få länder som har olika kursplaner för de som har diagnostiserats med intellektuell funktionsnedsättning. Detta medför också att forskningen kring detta är begränsad.

Resultatet i denna kategori visar att alla beslutsfattarna var överens om att det är individuellt vad som är bäst för barnet. Ur studiens resultat går det att utläsa att trivseln i förskola är viktig för barnet, om barnet ska fortsätta utvecklas på förskolan i de fall uppskjuten skolplikt beviljas. Barnets möjligheter till fortsatt utveckling är en avgörande faktor i beslutsprocessen. Detta i enlighet med det som Hellblom-Thibblin (2018) menar är gällande att det är kunskap om barnets behov som är av vikt för att det ska fungera i de pedagogiska miljöerna. Kategorisering av barn som ansöker om uppskjuten skolplikt är inte möjlig utan kräver alla en individuell utredning för att rätt myndighetsbeslut ska kunna tas.

En del beslutsfattare var av den mening att barnets fysiska storlek kan skrämman de yngre barnen så att stanna kvar på förskolan kan bli hämmande för barnet. Oavsett diagnos behöver skolväsendet kompensera för de behov som barnet befinner sig i. Vogler m.fl. (2008) menar att de flesta barn med särskilda behov är odiagnostiserade barn. Det är barn som har hamnat i en social konstruktion som gör att barnen behöver extra stöd. Sammanhangen har skapat behoven. Detta stämmer överens med den del i resultatet som visar att det är av vikt att barnen går vidare till grundskolan. För att kunna se vilka behov som finns i förskoleklassen och för att kunna möta de behoven menade beslutsfattaren att barnet behövde byta skolform för att hamna i nya möjligheter och behov.

8.1.6 Specialpedagogens roll

Specialpedagogens roll i relation till beslut om uppskjuten skolplikt handlar om de underlag som beslutsfattarna utgår från när de tar beslut om uppskjuten skolplikt. Vid insamlandet av empirin har det blivit tydligt vilken viktig roll vi som specialpedagoger har i dessa livsavgörande beslut. Både det kategoriska och relationella perspektivet blir synliga i de underlag som eventuellt samlas in. Till exempel brukar de medicinska underlagen från psykologer, läkare och logopederna vara kategoriska.

I det relationella perspektivet söks enligt Gäreskog och Lindqvist (2022) förklaringarna till barnets behov i hur omgivningen är utformad och hur omgivningen möter barnets behov. Detta innebär att vi som specialpedagoger som eventuellt ska skriva underlag inför ett beslut om uppskjuten skolplikt behöver ha med detaljer kring hur barnet påverkas av omgivningen. Specialpedagogen behöver även ha detaljer om hur barnets behov eventuellt skulle kunna förändras och mötas i en annan lärmiljö som förskoleklassen då skulle innebära.

Beslutsfattarna kan behöva inta det som Ahlberg (2007b) benämner som ett kategoriskt perspektiv då de har möjlighet att tillsätta resurser för att kompensera för barnets svaga sidor. Haug (1998) använder sig av begreppet svaga sidor som något resurser kan kompensera. Det kan vara här skillnaderna mellan beslutsfattarna och specialpedagoger definieras, då vi specialpedagoger är utbildade och har erfarenhet av att se barns styrkor och tillgodose deras behov.

Beslutsfattarna behöver lita på de underlag som utformats och tar beslut efter det. Detta innebär att specialpedagogens utformande av underlag medför att åt det håll vi som specialpedagoger anser vara bäst gällande uppskjuten skolplikt eller ej är det som beslutsfattarna har att gå på. Många beslutsfattare menade att de gick på specialpedagogernas bedömning, och i vissa fall uttrycktes det till och med att specialpedagogen är den mest centrala yrkesrollen i hela processen.

Resultatet visar en bild av att underlaget som skickas in till beslutsfattarna är av varierande kvalitet. Ett argument som lyftes var att specialpedagog alltid skulle vara med när underlag och kartläggningar gällande beslut för uppskjuten skolplikt skrivs. Det är svårt att skriva pedagogiska utredningar som är värderingsfria och neutrala och som visar vad barnet har för behov om inte kompetens finns inom detta. Vi specialpedagoger har utbildning i att skriva profession- eller pedagogiska utredningar som skulle kunna vara gynnsamma i eventuella framtida underlag inför dessa livsavgörande beslut om uppskjuten skolplikt.

8.1.7 Sammanfattning av resultatdiskussion

Utifrån den första forskningsfrågan som ställdes i denna studie gällande vem som tar beslut om uppskjuten skolplikt hos olika huvudmän visade det sig att det varierar från kommun till kommun vem som fått delegationen på sig. Det är tydligt att kommunerna sköter ärenden med uppskjuten skolplikt olika och det beror mycket på vem som har delegationen på sitt bord.

Forskningsfrågan som gällde hur beslutsfattarna uppfattar skollagens paragrafer om uppskjuten skolplikt och hur de agerar därefter visar sig i denna studie innefatta tre olika synsätt. Diagnos som grund till tidig skolstart, diagnos som grund till uppskjuten skolplikt och särskilda skäl öppnar upp för möjligheter. Dessa tre uppfattningar har visat sig innehålla en variation gällande hur det ageras vid beslutsprocesserna. Resultatet visar att det är olika gällande vem som är delaktig när beslut ska tas och hur mycket underlag som samlas in.

Den sista frågan rör betydelsen för barnet av beslutet gällande uppskjuten skolplikt och där finns det inget tydligt underlag. Resultatet visar att vad som händer efter beslutet är taget inte ligger på beslutsfattarnas bord att undersöka. Dock har alla beslutsfattarna tankar om vad som är det bästa för barnet och resultatet visar att alla beslutsfattarna gör det som de tror är det bästa för barnet.

8.2 Metoddiskussion

Denna studie är genomförd med en fenomenografisk ansats. Empirin är tolkad utifrån likheter och skillnader i de utsagor som beslutsfattarna har lämnat vid intervjuerna. Studien avsåg att ta reda på beslutsfattarnas uppfattningar om paragraferna i skollagens sjunde kapitel som handlar om uppskjuten skolplikt. Därför valde vi att arbeta efter fenomenografin vilket gett oss goda resultat gällande beslutsfattarnas uppfattningar om begreppet ”särskilda skäl” kopplat till uppskjuten skolplikt.

Vi anser att det är av vikt att ha med det relationella och kategoriska perspektivet när vi har arbetat med att ta fram uppfattningarna. Detta då det inte är förtydligt i lagtexten vem som ska ta beslut gällande uppskjuten skolplikt. Ur vårt specialpedagogiska sätt att se på barn och elever

anser vi att ansökningarna om uppskjuten skolplikt handläggs och beslutas olika beroende på om beslutsfattarna har ett kategoriskt eller relationellt perspektiv.

Det är enligt vår mening för få deltagare för att kunna skapa en generaliserbarhet av resultaten, vilket inte heller har varit intentionen. Dock visar denna studie att det finns stor variation i beslutsfattarnas uppfattningar om begreppet ”särskilda skäl” så eventuellt hade inte generaliserbarhet varit möjligt att uppnå oavsett antal respondenter. Generaliserbarhet var heller inte något som vi efterfrågade eftersom detta är en fenomenografisk studie som vill belysa olika uppfattningar. Vi kan konstatera att studiens omfång inte tillät ett större antal respondenter, då flertalet tillfrågade avböjde på grund av andra arbetsuppgifter. Vi hade en förhoppning om att också göra en dokumentanalys dock var det svårt att få tag i dokument som efterfrågade liknande uppgifter eftersom beslutsfattarna agerade så olikt varandra. Detta försvårade den delen. Det vi kan enas om är att även de olika dokumenten som vi fick se såg olika ut.

Någon pilotstudie genomfördes inte då vi hade tät kontakt med vår handledare i utformandet av intervjuguiden och vi valde att låta de nio beslutsfattare som tackat ja, av de 40 som vi mejlade, ingå i studien. Intervjuguiden kan i efterhand konstateras vara behjälplig med att syn- liggöra uppfattningarna kring uppskjuten skolplikt.

Vi delade upp arbetet med intervjuerna och gjorde fem respektive fyra var. Detta kan vi i efterhand ångra då det har varit svårt att ta till sig transkriberingarna från skrivpartnernas intervjuer. Det hade antagligen varit en fördel att göra alla intervjuer tillsammans. Att resonera kring de egna intervjuernas empiri har varit enkelt. När vi läste våra ”egna” transkriberingar läste vi med beslutsfattarnas dialekt och tonfall vilket gjorde dem lättlästa och lätta att återskapa. Motsatsen skedde med skrivpartnernas transkriberingar. När vi sammanställt resultatet såg vi att uppfattningarna varierade brett.

8.3 Studiens kunskapsbidrag

Resultatet visar att kommuner som har en tydlig rutin där alla är medvetna om ärendegången samt där det tydligt framgår för alla parter vilket underlag som ska samlas in skapar trygghet för beslutsfattare när de beslutar om uppskjuten skolplikt. Studiens resultat kan bidra till att fler kommuner tar vara på denna framgångsfaktor och tar fram en rutin när dessa livsavgörande beslut för enskilda individer ska tas.

Utifrån studiens analys har vi bidragit med kunskaper kring att barns rättigheter skiljer sig åt mellan skolor i olika kommuner. Att ha särskilda skäl är inte detsamma oavsett var i landet du bor och ärendegången kring hur uppskjuten skolplikt hanteras olika i olika delar av landet. Trots att skollagen (SFS 2010:800) föreskriver att alla barn i Sverige har rätt till likvärdig utbildning oavsett var de bor i landet och att alla barn oavsett diagnos eller särskilda skäl har rätt till likvärdig utbildning är detta inte något som införlivas.

Welén (2022) ifrågasätter i sin avhandling om alla barn verkligen får möta en likvärdig utbildning sedan lagen trädde i kraft år 2018. Denna frågeställning har blivit bemött genom denna studie och svaret vi kommit fram till är att det inte finns någon likvärdighet i Sverige för barn med särskilda skäl.

8.4 Förslag till vidare forskning

Ett intressant forskningsområde är att se om det går att få fram varför det inte finns någon förskoleklass i den anpassade grundskolan. Finns det någon tanke bakom beslutet eller är det, som några av beslutsfattarna i denna studie menar, en tappad del i skollagen?

Ett annat intressant forskningsområde är att se vilka konsekvenser det blivit för barn som fått uppskjuten skolplikt beviljad. Finns det några negativa konsekvenser kring att alltid vara ett år äldre och att få börja förskoleklassen ett år senare än sina jämnåriga kamrater eller är det enbart positiva upplevelser hos de barn som fått uppskjuten skolplikt beviljad.

Referenser

- Ackesjö, H. (2014). *Barns övergångar till och från förskoleklassen gränser, identitet och (dis)kontinuiteter*. Diss. (sammanfattning), Kalmar: Linnéuniversitetet, 2014. Växjö.
- Ackesjö, H. (2015). Den komplexa väven att organisera för barns övergångar till och från förskoleklass. *Nordisk Barnehageforskning* 11(4), 1–16.
- Ahlberg, A. (2007a). Specialpedagogik av igår, idag och imorgon. *Pedagogisk forskning*, 12(2), 84–95. (Inu.se).
- Ahlberg, A. (2007b). Specialpedagogik – ett kunskapsområde i utveckling. I C. Nilholm & B-Å. Åkesson. (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik – sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna*, (Rapport 5:2007, s. 66–84). Vetenskapsrådet.
- Ahlberg, A. (2015). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik: att bygga broar* (2 uppl.). Liber.
- Alatalo, T., Meier, J. & Frank, E. (2017). Information Sharing on Children’s Literacy Learning in the Transition From Swedish Preschool to School, *Journal of Research in Childhood Education*, 31:2, 240–254, DOI: 10.1080/02568543.2016.1274926
- Alexandersson, M. (1994). Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. I B. Starrin & P-G. Svensson. (Red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (1 uppl., s. 111–136). Studentlitteratur.
- Andersson, A. (2020). *Utbildningssituation för elever med lindrig intellektuell funktionsnedsättning: Lärares och föräldrars perspektiv*. Diss. Västerås, Mälardalens högskola, 2020. Västerås.
- Andersson, C. & Granberg, C. (2022). From passenger to pilot- using formative assessment to support students with intellectual disabilities to become self-regulated learners. *Special Education Need*, 7. <http://doi.org/10.3389/feduc.2022.845208>
- Berggren, C. & Skansholm, A. (2022). *Kvantitativ metod: en uppsatshandbok för utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl.). Liber.
- Emanuelsson, I., Persson, B. & Rosenqvist J. (2001). *Forskning inom det specialpedagogiska området – en kunskapsöversikt*. Skolverket.
- Fischbein, S. Specialpedagogik i ett historiskt perspektiv. I C. Nilholm & B-Å. Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik – sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (Rapport 5:2007, s. 17–35). Vetenskapsrådet.
- Garpelin, A. (2018). Samlade utgångspunkter för forskningsprojektet ”Gränsländ, broar och passageriter” I A. Garpelin, och G. Sandeberg (Red.), *Att förstå barns vägar till lärande under övergången från förskola till skola*. (2 uppl., s. 9–22). Mälardalen.

- Gäreskog, P. & Lindqvist, G. (2020). Working from a distance? A study of Special Educational Needs Coordinations in Swedish preschools. *Nordic Studies in Education*, 40(1), 55–78. <https://doi.org/10.23865/nse.v40.2128>
- Haug, P. (1998). *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*. Skolverket.
- Hellblom–Thibblin, T. (2018). Challenges and dilemmas – a conceptual approach to children’s diversity in school. *European Journal of Special Needs Education*, 33:1, 1-15, DOI: 10.1080/08856257.2017.1297570
- Ingerman, Å. (2021). Fenomenografi. I G, Klingberg & U, Hallberg (Red.), *Kvalitativa metoder helt enkelt!* (s. 187–204). Studentlitteratur.
- Jacobsson, K. & Skansholm, A. (2019). *Handbok i uppsatsskrivande för utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur.
- Karlsudd, P. (2019). *When differences are made into likenesses. The normative documentation and assessment culture of the preschool*. Linneuniversitetet.
- Kroksmark, T. (2007). Fenomenografisk didaktik – en didaktisk möjlighet. *Didaktisk Tidskrift* 17(2–3). Fenomenografiskdidaktik (tomaskroksmark.se)
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3:e uppl.). Studentlitteratur.
- Lillvist A. & Wilder, J. (2021). Teachers’ and parents’ meaning of children’s learning in transition from preschool to school for children with intellectual disability, *European Journal of Special Needs Education*, 37:2, 340–355, DOI:10.1080/08856257.2021.1889847
- Nilholm, C. (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Studentlitteratur: AB.
- Palla, L. (2011). *Med blicken på barnet – Om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik*. (Doktorsavhandling, Malmö studies in Educational Sciences, 63). Malmö högskola.
- Persson, B. (1998). *Den motsägelsefulla specialpedagogiken motiveringar, genomförande och konsekvenser*. (Nr 11). Specialpedagogiska rapporter. Göteborgs universitet.
- Rovio–Johansson, A. (2019). Studenters lärande: livsvärldsfenomenologisk och fenomenografisk analys. I I. Berndtsson, A. Lilja & I. Rinne, (Red). *Fenomenologiska sammanflätningar* (s. 229–249). Daidalos.
- Sandberg, A., Lillvist, A., Eriksson, L., Björk-Åkesson, E. & Granlund, M. (2010). ”Special Support” in Preschools in Sweden: Preschool staff’s definition of the construct. *International Journal of Disability, Development and Education*, 57 (1), 43–57,
- SFS 2018:218. *Dataskyddsförordningen*. Stockholm. Justitiedepartementet.
- SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Stockholm. Arbetsmarknadsdepartementet.

SFS 2017:725. *Kommunallag*. Stockholm. Finansdepartementet.

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm. Utbildningsdepartementet.

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö18*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet. Lgr22*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2023). *Att gå i skolan med intellektuell funktionsnedsättning*. Stockholm
Att gå i skolan med intellektuell funktionsnedsättning - Skolverket hämtad 2023-12-04.

Specialpedagogiska skolmyndigheten. (20231206). *Funktionsnedsättningar*. [Intellektuell funktionsnedsättning \(spsm.se\)](https://www.spsm.se/om-spsm/om-funktionsnedsattningar)

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (3.Uppl.). Studentlitteratur: AB.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningsed*. Vetenskapsrådet.

Vogler, P., Crivello, G. & Woodhead, M. (2008). *Early childhood transitions research: A review of concepts, theory, and practice*. Working Paper No. 48. The Hague: Bernard van Leer Foundation

Welén, T. (2022). *Lärares roll och utmaningar i arbetet med barns tidiga övergångar*. Diss. Västerås: Mälardalens universitet. Lärares roll och utmaningar i arbetet med barns tidiga skolövergångar – Skolporten

Bilagor

Bilaga 1. Missivbrev



Till dig/er som tar beslut om uppskjuten skolplikt. Information och förfrågan om deltagande i en intervjustudie.

Vi har i efterforskningar inte funnit några direktiv kring vad beslut om uppskjuten skolplikt baseras på. I vårt examensarbete har vi därför valt att undersöka vad som ligger till grund för beslutet kring uppskjuten skolplikt, speciellt vid en konstaterad intellektuell funktionsnedsättning. Vårt intresse ligger även i att jämföra hur och av vem besluten tas hos olika huvudmän i Sverige.

Syftet med studien är att undersöka vad man grundar beslutet kring uppskjuten skolplikt på samt vad som avgör om barnet stannar på förskolan ett extra år eller startar i anpassad grundskola årskurs 1.

Vi avser att genomföra en intervjustudie med förhoppningen att resultatet kan leda till ökad förståelse för hur besluten kring uppskjuten skolplikt tas, men också till ny kunskap som kan hjälpa förskolans och skolans professioner att arbeta för att skapa en likvärdig utbildning för alla barn och elever. Då du är en av de professioner som tar besluten om uppskjuten skolplikt i din kommun tillfrågas du härmed om deltagande i denna intervjustudie. Om du har möjlighet att delta skulle vi önska att du kontaktade oss via e-post eller telefon.

Det är helt frivilligt att medverka i studien och du kan när som helst avbryta din medverkan utan motivering. Intervjuerna kommer att genomföras digitalt under februari månad. Intervjuerna beräknas ta 30–60 minuter. De kommer att spelas in för att transkriberas i sin helhet. Anteckningar kommer även att tas under intervjun. Materialet från intervjuerna kommer att hanteras och behandlas konfidentiellt och det kommer att förvaras så att inga obehöriga kommer att kunna ta del av det. Inte heller enskilda personer eller huvudmän kommer att kunna identifieras i examensarbetet.

Vi heter Cecilia Tandrup och Josefine Hoffert och studerar båda till specialpedagoger på Göteborgs universitet. Kontakta oss om du är intresserad av att delta i studien eller om du önskar mer information om studien.

Halmstad 2024-01-28

Studerande

Josefine Hoffert

0708662760

josefine.hoffert@halmstad.se

Studerande

Cecilia Tandrup

0739944532

cecilia.tandrup@halmstad.se

Handledare

Inger Berndtsson

inger.berndtsson@ped.gu.se

Bilaga 2. Intervjuguide

Skollagen kapitel 7:

10 § Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sex år.

Om det finns särskilda skäl får barnet börja fullgöra sin skolplikt först höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.

Frågan om uppskjuten skolplikt prövas av hemkommunen efter begäran av barnets vårdnadshavare. *Lag (2017:1115)*.

11 b § Ett barn som har beviljats uppskjuten skolplikt och som ska tas emot i anpassade grundskolan får, utöver vad som anges i 11 a §, börja fullgöra skolplikten i anpassade grundskolan utan att först ha gått ut förskoleklassen, om barnets vårdnadshavare begär det hos hemkommunen. *Lag (2022:1315)*.

Forskningsfrågor

Studien avser att besvara följande forskningsfrågor:

- Vilken yrkesroll tar beslut om uppskjuten skolplikt?
- Hur uppfattas direktiven kring uppskjuten skolplikt av beslutsfattare hos olika huvudmän i Sverige?
- Hur agerar beslutsfattare med grund i sina uppfattningar av direktiven?
- Hur menar beslutsfattarna att besluten får betydelse för barnen?

Intervjufrågor

- Vad har du för utbildning?
 - Vilken är din yrkesroll? Hur länge har du haft denna roll?
 - Kan du beskriva dina arbetsuppgifter?
 - Hur lång tid har du haft de här beslutsbefogenheterna?
-
- Hur ser du/ni på de här paragraferna i skollagen?
 - Har du/ni några kompletterande direktiv när ni fattar beslut? Vilka i så fall?
 - Vilka aspekter utgör grunden för de beslut du/ni fattar?
-
- Beskriv ärendegången kring uppskjuten skolplikt så som du/ni känner till den.
 - Kan du beskriva vilken dokumentation det finns som ligger till grund för beslutet? (Får vi ta del av originalet?)
 - Vilka av dem som bidrar med dokumentation för du samtal med?
-
- Vilken uppfattning har du om hur den uppskjutna skolplikten påverkar barnets sociala relationer?
 - Vad är din uppfattning om för- och nackdelar med att barnet går ett extra år på förskolan, respektive börja skolan?
 - Hur beskrivs barnet i dokumentationen?
 - Hur resonerar du/ni utifrån barnets perspektiv? Barnets bästa?